

Η Επανάσταση στην Αίγυπτο

Συνέντευξη με τον Jano Charbel, μαχόμενο δημοσιογράφο και αναρχοσυνδικαλιστή από το Κάιρο

Πώς θα περιέγραφες την ταξική σύνθεση της εξέγερσης? Και σε ποιο βαθμό ήταν οι οικονομικοί λόγοι κινητήρια δύναμη, ακόμα και αν κυριάρχησαν τα πολιτικά παρά τα οικονομικά αιτήματα?

Η εξέγερση ξεκίνησε, όπως είναι γνωστό, την 25η Γενάρη. Είναι η Εθνική Ημέρα της Αστυνομίας [1]. Στις 25, ήταν κυρίως η νεολαία η οποία κατέβηκε στο δρόμο, αλλά κατέβηκαν και μεγαλύτεροι άνθρωποι, οι οποίοι βέβαια δεν αποτελούσαν πλειοψηφία. Οι διαδηλώσεις, που καλέστηκαν μέσω του Facebook, πραγματοποιήθηκαν σε πολλές πόλεις της χώρας. Εγώ ήμουν εκείνη τη μέρα στην Αλεξάνδρεια, υπήρχαν περίπου 20.000 άνθρωποι οι οποίοι διαδήλωναν εκεί, και στο Κάιρο ο αριθμός ήταν ακόμα μεγαλύτερος, αλλά δεν μπορώ να σας μιλήσω με ακρίβεια για τη σύνθεση των διαδηλωτών την πρώτη μέρα. Όταν έφτασα στο Κάιρο στη 01.00 το βράδυ, είχαν ήδη διασκορπίσει τον κόσμο της πλατείας Ταχρίρ, αλλά είχαν παραμείνει ακόμη πάνω από 10.000 να διαδηλώνουν και να πορεύονται στους δρόμους. Σκέφτηκα ότι ήταν πολύ σπουδαίο γεγονός, αφού είχα να δω κάτι τέτοιο από τον πόλεμο στο Ιράκ.

Τα συνθήματα στρέφονταν κυρίως ενάντια στο καθεστώς, και κάποια από αυτά είχαν έρθει από την Τυνησία [2], όπως το “Ο λαός απαιτεί την πτώση του καθεστώτος”. Αιγύπτιοι αντικυβερνητικοί ακτιβιστές είχαν φωνάξει διάφορα συνθήματα εναντίον του καθεστώτος και του Μουμπάρακ από το Δεκέμβρη του 2004, αλλά αυτό το συγκεκριμένο σύνθημα δεν ακούστηκε στην Αίγυπτο παρά μόνο μετά την επιτυχία της εξέγερσης στην Τυνησία. Αυτό το αντι-καθεστωτικό σύνθημα από την Τυνησία ακούγεται τώρα στους δρόμους της Λιβύης, της Υεμένης, της Συρίας και σε εξεγέρσεις σε άλλες Αραβικές χώρες.

Ένα άλλο σύνθημα ήταν “Να ο Mohammed μαζί με τον Younis”, το οποίο σημαίνει “Χριστιανοί και Μουσουλμάνοι ενωμένοι”, και επίσης το “Αύριο η Αίγυπτος θα είναι σαν την Τυνησία”. Γι' αυτό πιστεύω ότι η κινητήρια δύναμη και η έμπνευση προήλθαν από την Επανάσταση στην Τυνησία. Οι Αιγύπτιοι κατάλαβαν ότι μπορούμε να κάνουμε το ίδιο, να ξεφορτωθούμε αυτόν το δικτάτορα που κυβερνά τη χώρα 30 χρόνια, και μαζί με το δικτάτορα ολόκληρο το καθεστώς. Ότι όλο αυτό το διεφθαρμένο και καταπιεστικό σύστημα μπορεί να αλλάξει, όπως άλλαξε και στην Τυνησία. Δεν αμφισβητώ την επαναστατική δύναμη της Αιγυπτιακής νεολαίας και του λαού, αλλά πιστεύω ότι χωρίς το παράδειγμα της Τυνησίας η επανάσταση στην Αίγυπτο θα ήταν λιγότερη πιθανή.

Ο Αιγυπτιακός λαός απέκτησε αυτοπεποίθηση και σθένος αφότου είδε ότι άλλοι Άραβες (Τυνήσιοι) κατάφεραν να ρίξουν ένα καθεστώς που είναι παρόμοια καταπιεστικό, διεφθαρμένο, δικτατορικό, φιλο-ιμπεριαλιστικό και υποστηριζόμενο από τα Δυτικά κράτη, όπως και του Μουμπάρακ εδώ. Ακόμα και έτσι όμως, όλοι έμειναν έκπληκτοι από τον αριθμό των ανθρώπων που βγήκαν στους δρόμους σε όλη τη χώρα, σε πόλεις όπως η Αλεξάνδρεια, το Κάιρο, το Σουέζ, η Μαχάλα, η Μανσούρα κλπ.

Δηλαδή ήδη από την αρχή υπήρχαν διαδηλώσεις και στη Μαχάλα [3], εργατικές διαδηλώσεις?

Δεν ήμουν στη Μαχάλα κατά τη διάρκεια της 18-ήμερης εξέγερσης, αλλά ναι, η Μαχάλα είναι μια βιομηχανική πόλη. Αναφέρεται ότι οι διαδηλώσεις εκεί περιλάμβαναν εργάτες, φοιτητές, επαγγελματίες, αγρότες και ανέργους μεταξύ άλλων. Η Μαχάλα είναι επίσης σημαντική γιατί υπήρξε μια ιστορική εξέγερση σ' αυτή την πόλη στις 6 και 7 Απριλίου του 2008, που προήλθε κυρίως από ανθρώπους της εργατικής τάξης, άνεργους νέους, απόκληρους και άλλα περιθωριοποιημένα κομμάτια της κοινωνίας.

Πριν από τη γνωστή εξέγερση στην πόλη αυτή, ένα πρωτοφανές κύμα απεργιών εξαπλώθηκε σε όλη τη χώρα, ξεκινώντας από την απεργία στην κλωστοϋφαντουργία στη Μαχάλα το Δεκέμβρη του 2006. Η επιτυχία αυτής της απεργίας ενθάρρυνε την εργατική τάξη της Αιγύπτου να διεκδικήσει τα δικαιώματά της – τόσο τα πολιτικά όσο και τα κοινωνικο-οικονομικά δικαιώματα. Οι συγκεντρώσεις είχαν ξεκινήσει από

τις 12 Δεκέμβρη 2004 όταν περίπου 300 άνθρωποι συμμετείχαν στην πρώτη δημόσια διαδήλωση ενάντια στο Μουμπάρακ. Αυτό ήταν ως τότε πρωτάκουστο. Κανείς δεν τολμούσε να φωνάξει “Κάτω ο Χόσνι Μουμπάρακ” στο δρόμο πριν από εκείνη τη μέρα. Αν τολμούσες να κάνεις κάτι τέτοιο, ήταν πολύ πιθανό να εξαφανιστείς και κανείς να μη μάθει τίποτα για σένα και τους δικούς σου.

Συνεπώς, υπάρχουνε κάποια γεγονότα ορόσημα και καταλυτικά που πρέπει να αναφερθούν. Πρέπει επίσης να τονιστεί ότι η 25η Γενάρη είναι (ή καλύτερα ήταν) η Ημέρα της Αιγυπτιακής Αστυνομίας, μια επίσημη εθνική αργία. Η Αιγυπτιακή αστυνομία ήταν από καιρό απεχθής για τον καταπιεστικό της χαρακτήρα, την αυθαιρεσία, την αλαζονεία, τη βιαιότητα, την ευρεία και συστηματική χρήση βασανιστηρίων και τη διαφθορά. Η αστυνομία ήταν και ακόμα είναι, το πιο μιστό πρόσωπο του Αιγυπτιακού κράτους.

Αυτό το μίσος είναι κάτι που θα μπορούσε να ενώσει διαφορετικά κομμάτια της κοινωνίας – φοιτητές, επαγγελματίες, εργάτες ...?

Ναι, αλλά στην αρχή ήταν κυρίως η νεολαία που βγήκε στο δρόμο. Φυσικά υπήρχαν και εργάτες που συμμετείχαν, τόσο χειρωνάκτες εργάτες όσο και υπάλληλοι. Όμως οι εργατικές απεργίες και οι διαδηλώσεις άρχισαν μετά την 18-ήμερη εξέγερση. Χιλιάδες εργατών αρχικά υποστήριξαν την εξέγερση της 25ης Γενάρη από τα εργοστάσια, έστειλαν γράμματα και μηνύματα αλληλεγγύης. Αργότερα, άρχισαν να διαδηλώνουν και να μένουν στην πλατεία Ταχρίρ. Αλλά ήταν μόνο τρεις ή τέσσερις μέρες πριν την παραίτηση του Μουμπάρακ που στην πραγματικότητα κατέβηκαν μαζικά σε απεργία.

Δηλαδή θα έλεγες ότι το κύμα των απεργιών ήταν αποφασιστικής σημασίας για την παραίτηση του Μουμπάρακ που ακολούθησε?

Πιστεύω ότι αν δεν υπήρχαν οι εργατικές απεργίες, ο Μουμπάρακ θα μπορούσε να ποντάρει στο γεγονός ότι οι διαδηλώσεις στο δρόμο θα ξεφούσκωναν και θα έχαναν την ορμή τους. Το καθεστώς είχε εξαπολύσει την προπαγάνδα του με όλες του τις δυνάμεις μέσω της κρατικής τηλεόρασης, του ραδιοφώνου και του τύπου, για να αποδυναμώσει και να διαστρεβλώσει την εικόνα της εξέγερσης. Και χρησιμοποιούσε πολύ αποτελεσματικά τα ΜΜΕ για να διασπείρει το φόβο στους ανθρώπους. Ήταν μια καλά οργανωμένη εκστρατεία ψυχολογικής τρομοκρατίας που στόχευε τις μάζες.

Η προπαγάνδα διέσπειρε τα γελοία επιχειρήματα ότι ζούμε σε ένα χάος, ότι πρέπει να επιστρέψουμε στη σταθερότητα και την ομαλότητα και ότι ο Μουμπάρακ είναι ο σωτήρας της Αιγύπτου. Ότι πίσω από αυτές τις διαδηλώσεις κρύβονται ξένες δυνάμεις – το Ιράν, η Χαμάς, η Χεζμπολάχ, το Ισραήλ, οι ΗΠΑ, η Μ.Βρετανία, η Αλ-Κάιντα, οι Ταλιμπάν κλπ.

Αν δεν υπήρχαν οι εργατικές απεργίες, ο Μουμπάρακ θα μπορούσε να κρατηθεί στην εξουσία, όχι επ' αόριστον, αλλά τουλάχιστον για έξι μήνες – μέχρι το τέλος της θητείας του. Και μετά θα μπορούσε να βάλει το γιο του Gamal στο θρόνο, και να διατηρήσει το καθεστώς. Σ' αυτή την περίπτωση ίσως θα γινόμασταν μάρτυρες μαζικών διαδηλώσεων που θα ήταν δυνατές, αλλά δε θα πετύχαιναν πολλά. Γι' αυτό πιστεύω ότι το πιο ζωτικό στοιχείο της εξέγερσης ήταν οι εργατικές απεργίες.

Σε τι μεγέθη έφτασαν αυτές? Ήταν τόσο μεγάλες όσο το 2008 ή και μεγαλύτερες?

Τώρα είναι αναμφισβήτητα μεγαλύτερες από του 2008. Το απεργιακό κύμα που ξεκίνησε το Δεκέμβρη του 2006 άρχισε να φθίνει μέχρι το τέλος του 2010 – απεργίες αναφέρονταν ακόμη σε όλη τη χώρα αλλά ο αριθμός των απεργιών και των εργατικών διαδηλώσεων είχε μειωθεί κάπως. Η αναζωπύρωσή τους κατά τη διάρκεια της εξέγερσης – στις 8 Φεβρουαρίου του 2011 – ενέπλεξε τομείς κλειδιά της εθνικής οικονομίας. Οι εργαζόμενοι στις δημόσιες συγκοινωνίες προχώρησαν σε απεργία, ενώ χιλιάδες άλλων εργαζομένων διαδήλωναν και απειλούσαν να απεργήσουν στη Διώρυγα του Σουέζ, που είναι μια από τις κύριες πηγές εσόδων της Αιγύπτου. Αυτές οι απεργίες πίεσαν το καθεστώς περισσότερο από κάθε τι άλλο – μπορείς να διαχειριστείς τις διαδηλώσεις στους δρόμους, αλλά όταν έχεις ένα συνδυασμό από τέτοιες διαδηλώσεις και απεργίες εργατών, τότε βρίσκεσαι σε μεγάλους μπελάδες.

Οι εργατικοί αγώνες πριν την Επανάσταση

Πώς θα περιέγραφες την πρόσφατη εξέλιξη της θέσης των εργατών? Πολλές αναλύσεις αναφέρουν σημαντικές υποχωρήσεις των εργατών τις τελευταίες δεκαετίες. Από την άλλη, ο Paul Amar γράφει : “ Το πάθος των εργατών που ξεκίνησαν αυτή την εξέγερση δεν πηγάζει από την περιθωριοποίηση και τη φτώχεια, αλλά κυρίως από την κεντρικότητά τους στις νέες διαδικασίες και δυναμικές της ανάπτυξης” (Paul Amar, “Why Egypt’s Progressives Win”, 8 Φεβ. 2011, www.jadaliyya.com).

Θα έλεγα ότι αυτό που πυροδότησε το απεργιακό κύμα από το 2006 μέχρι σήμερα ήταν οι εκλογές στα συνδικάτα τον Οκτώβρη και Νοέμβρη του 2006 – οι εκλογές στη χώρα γίνονται κάθε πέντε χρόνια. Και αυτές του 2006 ήταν αναμφισβήτητα οι χειρότερες που έχει δει ποτέ η Αίγυπτος. Οι πιο αντιδημοκρατικές και νοθευμένες εκλογές στην ιστορία. Σε πάνω από 20.000 εργάτες απαγορεύτηκε το να συμμετέχουν και να εκλέξουν τους αντιπροσώπους τους.

Αλλά η επίσημη συνδικαλιστική ένωση ήταν ελεγχόμενη από το κράτος από την αρχή, οπότε ποια η διαφορά?

Σωστά, αλλά οι εκλογές του 2006 κατέδειξαν το γεγονός ότι η αυτή συνδικαλιστική ομοσπονδία είναι εντελώς μη-αντιπροσωπευτική για τα συμφέροντα των εργατών, ότι όλα τα συνδικάτα από τα οποία αποτελείται, από τις τοπικές επιτροπές μέχρι τις γενικές συνδικαλιστικές ενώσεις και την Αιγυπτιακή Ομοσπονδία Συνδικαλιστικών Ενώσεων (ETUF) [4], είναι αντιπρόσωποι του κυβερνώντος κόμματος και των συμφερόντων του κεφαλαίου. Όλοι αυτοί είναι άνθρωποι του Μουμπάρακ, τα αγαπημένα παιδιά του καθεστώτος.

Μετά τα αποτελέσματα αυτών των νοθευμένων εκλογών στα συνδικάτα, οι εργάτες του κρατικού Ομίλου Κλωστοϋφαντουργίας της Μαχάλα – εκείνη την περίοδο ήταν γύρω στους 27.000 εργάτες – προχώρησαν σε απεργία το Δεκέμβρη του 2006. Κατάφεραν να κερδίσουν πολλά από τα αιτήματά τους. Επίσης, κάλεσαν σε πρόταση μομφής ενάντια στην τοπική συνδικαλιστική επιτροπή επειδή δεν τους εκπροσωπούσε, και ξεκίνησαν να μαζεύουν υπογραφές καταγγελίας της.

Μετά από διαπραγματεύσεις με την ελεγχόμενη από το κράτος ETUF και τη Γενική Ομοσπονδία των Εργατών Κλωστοϋφαντουργίας, κατάφεραν να φτάσουν σε συμφωνία για μια προσωρινή συνδικαλιστική επιτροπή η οποία θα χειριζόταν τις εργατικές υποθέσεις. Η Γενική Ομοσπονδία δεν έκρινε την επίσημη συνδικαλιστική επιτροπή ως μη-αντιπροσωπευτική, αλλά επέτρεψε στους εργάτες να επιλέξουν τους αντιπροσώπους τους σε μια νέα επιτροπή για τα ζητήματά τους.

Παρόμοια αιτήματα αναπτύχθηκαν και από άλλους εργάτες της υφαντουργίας, συμπεριλαμβανομένων των κρατικών εργοστασίων στο Kafr el-Dawar καθώς και στο Shebin el-Kom [5] – και οι δύο πολύ μεγάλες εταιρίες κλωστοϋφαντουργίας στο Δέλτα του Νείλου. Η Shebin el-Kom ιδιωτικοποιήθηκε, οπότε εκεί είχαν και κάποια άλλα αιτήματα, αλλά οι εργάτες και από τις τρεις αυτές εταιρίες απαίτησαν την παραίτηση των τοπικών συνδικαλιστικών επιτροπών γιατί ήταν μη-δημοκρατικά διορισμένες και μη-αντιπροσωπευτικές.

Στην Kafr el-Dawar και την Shebin el-Kom οι εργάτες κατάφεραν να κερδίσουν επίσης κάποια δικαιώματα. Έτσι, αυτό το απεργιακό κύμα εξαπλώθηκε και γιγαντώθηκε με εκθετικό τρόπο, αφού οι έγινε κατανοητό ότι ο μόνος τρόπος να κερδίσουν τα δικαιώματά τους ήταν η απεργία. Και άλλοι τομείς ακολούθησαν αυτή τη στρατηγική και ξεκίνησαν τις απεργίες, μεταξύ αυτών χειρωνακτές, υπάλληλοι και επαγγελματίες – δικηγόροι, δάσκαλοι, γιατροί, νοσοκόμες κλπ.

Με νομικούς όρους, αυτές ήταν άγριες απεργίες? Προφανώς δεν καλούνταν από το κρατικό συνδικάτο...

Δεν ήταν νομιμοποιημένες από το κρατικό συνδικάτο, άρα ναι, ήταν άγριες απεργίες. Αυτό το απεργιακό

κύμα επηρέασε όλους τους τομείς της οικονομίας και της κοινωνίας – του δημόσιου τομέα, του ιδιωτικού, καθώς και τις ιδιωτικοποιημένες επιχειρήσεις. Χειρωνάκτες και υπάλληλοι, προσωρινοί και μαύροι εργαζόμενοι, όλοι άρχισαν να απεργούν για τα δικαιώματά τους. Οι εργάτες αντιλήφθηκαν ότι η εξουσία δε θα ικανοποιήσει τα αιτήματά μας αν διαμαρτυρόμαστε μόνο εκτός των ωρών εργασίας, ή αν μόνο υπογράψουμε και στέλνουμε ψηφίσματα. Η δύναμη της απεργίας πιέζει την εξουσία να ικανοποιήσει τα αιτήματα των εργατών.

Λοιπόν, αυτό που παρατήρησα ενώ κάλυπτα κάποιες από αυτές τις απεργίες, ήταν ότι όλοι έλεγαν: “Γιατί η Μαχάλα και όχι εμείς? Πώς γίνεται αυτοί να κερδίζουν τα δικαιώματά τους και εμείς όχι? Πρέπει και εμείς να απεργήσουμε”. Και αυτό οδήγησε σε ένα μαζικό απεργιακό κύμα από το Δεκέμβριο του 2006 μέχρι σήμερα, το οποίο είχε να συμβεί από το 1947 [6]. Αλλά από τη δεκαετία του 1950 μέχρι και αυτή του 1990 τα συνδικάτα του τριτογενούς ήταν εντελώς ελεγχόμενα από τους αντιπροσώπους του καθεστώτος. Όσοι εργάτες καταφέρονταν εναντίον αυτού του συστήματος είτε απολύονταν από τις συνδικαλιστικές ενώσεις, είτε τους απαγορευόταν να επανεκλεχθούν, και κάποιες φορές φυλακίζονταν.

Έτσι το Δεκέμβριο του 2006 μια νέα περίοδος απεργιών και διαδηλώσεων από τους εργάτες και τους επαγγελματίες ξεκίνησε. Και αυτό ήταν πολύ σημαντικό για την έλευση της επανάστασης. Οι εργάτες της Αιγύπτου άρχισαν να εμπλουτίζουν τα αιτήματά τους, τα οποία στρέφονταν εναντίον της διαφθοράς, της ιδιωτικοποίησης επιχειρήσεων, της κακοδιαχείρισης αυτών των επιχειρήσεων από διεφθαρμένους ανώτερους υπαλλήλους.

Χιλιάδες εργαζομένων διαμαρτύρονταν για το ότι υπήρξε μια σκόπιμη και συστηματική προσπάθεια από το καθεστώς να καταστήσει ζημιογόνες τις επιχειρήσεις του δημόσιου τομέα με σκοπό να τις ιδιωτικοποιήσει και με πρόθεση να κερδίσει μαύρο χρήμα μέσω αυτών των ιδιωτικοποιήσεων. Σύμφωνα με οικονομικούς υπολογισμούς, η περιουσία της οικογένειας Μουμπάρακ κυμαίνεται από 1 δισ. μέχρι και 70 δισ. Δολάρια. Το μεγαλύτερο μέρος αυτού του μαύρου χρήματος συσσωρεύτηκε τη δεκαετία του 1990, όταν οι πολιτικές ιδιωτικοποιήσεων ξεκίνησαν.

Το καθεστώς Μουμπάρακ υιοθέτησε τις πολιτικές του ΔΝΤ σαν επίσημη πολιτική. Το κράτος υιοθέτησε το νεοφιλελεύθερο καπιταλισμό, απελευθερώνοντας τις αγορές μέσω σχεδίων ιδιωτικοποίησης. Εκεί ήταν που οι ανώτεροι κρατικοί υπάλληλοι άρχισαν να βγάζουν εκατομμύρια αν όχι δισεκατομμύρια. Και φυσικά, δίχως ένα δημοκρατικό καθεστώς δεν υπάρχει απόδοση ευθυνών και διαφάνεια – οπότε η διαφθορά καταλήγει αναμφίβολη, γίνεται ο κανόνας.

Μια συντηρητική Γερμανική εφημερίδα είχε ένα ενδιαφέρον ρεπορτάζ για τη Μαχάλα (Rainer Hermann, Ägypten: “Vorgeschichte und Nachwirkungen” - Frankfurter Allgemeine Zeitung, 20 Φεβ. 2011). Πήρε συνέντευξη από τον ιδιοκτήτη μιας ιδιωτικής επιχείρησης ο οποίος υποστηρίζει την απεργία στη Μαχάλα, λέγοντας ότι οι εργάτες του κρατικού εργοστασίου παίρνουν μικρότερο μισθό από αυτόν που ο ίδιος πληρώνει τους εργάτες του. Με άλλα λόγια, πέφτουν απαραίτητα οι μισθοί με τις ιδιωτικοποιήσεις, ή το θέμα είναι περισσότερο οι απολύσεις?

Γενικά, αλλά όχι σε όλες τις περιπτώσεις, ο ιδιωτικός τομέας έχει υψηλότερους μισθούς. Αλλά οι καλύτεροι μισθοί δεν μεταφράζονται και σε περισσότερα εργατικά δικαιώματα. Αντίθετα, τα περισσότερα σωματεία είναι στις επιχειρήσεις του δημόσιου τομέα, ενώ οι περισσότεροι προσωρινοί εργαζόμενοι είναι στον ιδιωτικό ή τη μαύρη εργασία. Επομένως, μπορεί να αμοιβεσαι καλύτερα στον ιδιωτικό τομέα, αλλά συνήθως δεν έχεις κάποιο σωματείο, δεν έχεις κάλυψη για συνταξιοδότηση και αντιμετωπίζεις μεγαλύτερη εργασιακή ανασφάλεια αφού μπορεί να απολυθείς οποιαδήποτε στιγμή. Συχνά, οι εργάτες που καταφέρνουν να οργανωθούν, να συνδικαλιστούν ή να απεργήσουν, είναι πολύ πιθανό να απολυθούνε. Υπάρχουν γενικά λιγότερα εργασιακά δικαιώματα στον ιδιωτικό τομέα – συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων της οργάνωσης και της συλλογικής διεκδίκησης.

Επίσης, οι συμβάσεις χρόνου ή έργου είναι συνηθισμένες στο δημόσιο τομέα αλλά ακόμα περισσότερο στον ιδιωτικό. Οι εργαζόμενοι πρέπει να υπογράψουν παραιτήσεις χωρίς ημερομηνία και ο εργοδότης

μπορεί να συμπληρώσει όποια ημερομηνία θέλει. Είναι ανυπεράσπιστοι, χωρίς σωματεία για να διασφαλίσουν τα δικαιώματά τους. Στερούνται των τακτικών και ετήσιων επιδομάτων και δεν έχουν δικαίωμα υγειονομικής περίθαλψης, μεταφορών, στέγασης και συνταξιοδότησης. Συνήθως στερούνται των περισσότερων βασικών εργασιακών δικαιωμάτων.

Θα έλεγες ότι το κομμάτι του προλεταριάτου που βρίσκεται εκτός εργασίας ή δουλεύει μαύρα έχει αυξηθεί? Ο Paul Amar αναφέρει μια πρόσφατη άνθιση των επενδύσεων στην Αίγυπτο. Μειώνονται γενικά οι θέσεις εργασίας στις κατασκευές μέσω των ιδιωτικοποιήσεων ή υπάρχει ένα είδος οικονομικής έκρηξης που απορροφά περισσότερη εργατική δύναμη?

Στις περισσότερες περιπτώσεις που γνωρίζω, ο ιδιωτικός τομέας έρχεται να αγοράσει ήδη υπάρχουσες επιχειρήσεις του δημόσιου τομέα. Γενικά δεν ιδρύουν νέες. Συνήθως εξαγοράζουν τις επιχειρήσεις που έχουν “αποτύχει”, ανεξάρτητα από το ότι απέτυχαν σκόπιμα ή εξαιτίας ανικανότητας ή διαφθοράς στα ανώτερα κλιμάκια. Το ιδιωτικό κεφάλαιο δεν κάνει πολλά, εκτός από το να αγοράζει επιχειρήσεις που ήδη λειτουργούν.

Αυτή ήταν η περίπτωση της Shebin el-Kom (τώρα λέγεται Indorama-Shebin), εταιρείας κλωστοϋφαντουργίας, καθώς και αναρίθμητων άλλων εταιρειών που οδηγήθηκαν στο να είναι ζημιογόνες. Έτσι, το καθεστώς Μουμπάρακ αποφάσισε να τις ξεπουλήσει στους επενδυτές. Δε συμφωνώ ότι ο ιδιωτικός τομέας δημιούργησε νέες ευκαιρίες εργασίας. Αντιθέτως, όταν αγοράζουν αυτές τις επιχειρήσεις του δημοσίου τομέα, συνήθως απολύουν χιλιάδες εργαζόμενους.

Συνεπώς η ανεργία είναι σήμερα μεγαλύτερο πρόβλημα απ' ότι ήταν, ας πούμε, πριν 20 χρόνια?

Δεν έχουμε ικανοποιητικά στατιστικά στοιχεία για την ανεργία. Το καθεστώς Μουμπάρακ υποστήριζε ότι ήταν 7% [7], αλλά ο καθένας μπορούσε να δει με τα μάτια του ότι αυτό ήταν τελείως αναληθές. Και ιδιαίτερα στα χωριά και την ύπαιθρο της Αιγύπτου, όπου βρίσκει κανείς φτωχές οικογένειες, με πολύ περιορισμένες πηγές εισοδήματος. Εξαθλιωμένες αγροτικές οικογένειες μετακόμισαν μαζικά σε φτωχογειτονιές της πόλης, όπου συχνά αναγκάζονται να καταφύγουν στην επαιτεία και στην καλύτερη εργάζονται εποχιακά. Περιφέρονται στα πεζοδρόμια των μεγάλων πόλεων, ψάχνοντας για εργολάβους που θα τους προσλάβουν σε κατασκευαστικά έργα. Και επίσης υπάρχει και ο τομέας της μαύρης εργασίας, ο οποίος αποτελεί το 1/3 της εθνικής οικονομίας, και ο οποίος χαρακτηρίζεται από δουλειές με το κομμάτι, εποχιακή και περιστασιακή εργασία.

Το αποκαλούμενο πλεονάζον προλεταριάτο – δηλαδή το γεγονός ότι ένα αυξανόμενο τμήμα αυτών που πρέπει να πουλήσουν την εργατική τους δύναμη δεν μπορούν να το κάνουν με το συνηθισμένο τρόπο, και έτσι πετιούνται στη μαύρη εργασία και καταλήγουν στις φτωχογειτονιές – για εμάς φαίνεται να αποτελεί ένα κυρίαρχο ζήτημα σήμερα, σε διεθνές επίπεδο. Γι' αυτό σε ρωτώ ποια είναι η γενική τάση στην Αίγυπτο κατά τη γνώμη σου, αν δηλαδή υπάρχουν μεγάλες επενδύσεις που να απορροφούν τη νέα εργατική δύναμη ή αν παρουσιάζεται τέτοια αύξηση του πλεονάζοντος προλεταριάτου.

Η Αίγυπτος είναι κυρίως μια αγροτική χώρα – αν και προσπαθεί να απομακρυνθεί από αυτό. Ο αριθμός των αγροτών και των χωρικών της Αιγυπτιακής υπαίθρου είναι μεγαλύτερος από αυτόν εργατών και υπαλλήλων [8]. Η γη μεταβιβάστηκε σε μεγάλους επιχειρηματίες που είναι στενά συνδεδεμένοι με το Εθνικό Δημοκρατικό Κόμμα (NDP) [9]. Αναπτύχθηκαν μαζικά προγράμματα εκχερσώσεων που αναλαμβάνονται από εκατομμυριούχους και δισεκατομμυριούχους, όπως αυτό το πρόγραμμα στα τέλη του '90, το Toshka, στην περιοχή του New Valley της νοτιοδυτικής Αιγύπτου.

Η κυβέρνηση υποστήριξε ότι θα μετατραπεί η εκεί έκταση σε ένα πράσινο παράδεισο και θα προσελκύσει επενδυτές από όλο τον κόσμο. Πούλησαν τη γη αρχικά σε ανθρώπους του NDP, σε τιμή χαμηλότερη της αξίας της, και αυτοί την πούλησαν στις ορέξεις του Σαουδάραβα πρίγκηπα Waleed bin Talal, ενός από τους πλουσιότερους ανθρώπους στη γη.

Και τελικά το όλο σχέδιο κατέληξε σε μια μεγάλη αποτυχία: αυτή η γη είναι ακατάλληλη για τη γεωργία, είναι κυρίως βραχώδης και άγονη. Έτσι λοιπόν οι μόνοι που κέρδισαν ήταν αυτοί που πήραν το καλύτερο κομμάτι γης εκεί. Ο Σαουδάραβας πρίγκιπας ήταν ένας από αυτούς που ωφελήθηκαν περισσότερο.

Στην αρχή τα Αιγυπτιακά ΜΜΕ είπαν ότι το σχέδιο Toshka θα δημιουργήσει χιλιάδες νέες θέσεις εργασίας, τεράστιες ευκαιρίες για τους νέους και τους ανέργους. Ότι θα καθιστούσε την ανεργία ένα ζήτημα του παρελθόντος. Το πρόγραμμα θα έφερνε την επανάσταση στη γεωργία, θα φτιάχνονταν εργοστάσια και θα δημιουργούνταν παντού καλλιεργήσιμες εκτάσεις. Μετά από ένα-δυο χρόνια, όταν το αποτυχημένο σχέδιο άρχισε να πέφτει έξω, απλά σταμάτησαν να μιλάνε γι' αυτό.

Υπάρχουν αντιφατικές αναφορές στη δυναμική της Αιγυπτιακής οικονομίας, κάποιες υποστηρίζουν ότι παρουσιάζει υψηλή ανάπτυξη, ενώ άλλες λένε ότι τα στατιστικά στοιχεία της ανάπτυξης οφείλονται σε παραποιοημένους αριθμούς. Ποια είναι η άποψή σου πάνω σ' αυτό και πώς θα περιέγραφε το γενικό κλίμα, είναι συγκρίσιμο με της Κίνας όπου πολλοί άνθρωποι νιώθουν ότι θα επωφεληθούν από τη γενική ανάπτυξη και πρόοδο?

Δεν μπορώ να απαντήσω σ' αυτό λεπτομερώς γιατί δεν είμαι οικονομολόγος. Ναι, η οικονομία αναπτύσσεται, οι άμεσες ξένες επενδύσεις (FDI) αυξάνονται, το χρηματιστήριο είχε κέρδη και όλες οι κατηγορίες των επιχειρηματιών είναι χαρούμενες. Αλλά αυτό δε μεταφράζεται σε ευημερία για τους εργατές. Στο τέλος της ημέρας είναι η κυβέρνηση που δίνει τα αλλοιωμένα στοιχεία για το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) και το Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν.

Ο κατώτατος μισθός έχει μείνει σταθερός στην Αίγυπτο από τη δεκαετία του '80, μόλις 35 λίρες (6 δολάρια) το μήνα. Αυτό παρέμεινε αμετάβλητο μέχρι πέρυσι, όταν κάποιες ΜΚΟ για τα εργατικά κινήθηκαν δικαστικά εναντίον αυτού του εξωπραγματικά χαμηλού κατώτατου μισθού, αφού ούτε ένα άτομο δε μπορεί να επιβιώσει έτσι. Έγιναν κάποιες νομικές κινήσεις και ασκήθηκαν εφέσεις ενώπιον του διοικητικού δικαστηρίου με στόχο ένα μηνιαίο κατώτατο μισθό των 1.200 λιρών (200 δολάρια). Το δικαστήριο συμφώνησε ότι θα πρέπει να αυξηθεί και στη συνέχεια η Εθνική Επιτροπή Μισθών – ένας θεσμός που ελέγχεται από την κυβέρνηση - αποφάσισε να ορίσει τον κατώτατο μισθό σε 400 λίρες (70 δολάρια), ποσό και πάλι εξαιρετικά χαμηλό. Ακόμη και η ελεγχόμενη από το κράτος ETUF πρότεινε 500 λίρες. Έτσι, οι ΜΚΟ κατέθεσαν κι άλλες νομοθετικές προτάσεις, αλλά τίποτα δεν έγινε. Συν τοις άλλοις, η Επιτροπή αποφάσισε ότι αυτός ο κατώτατος μισθός δεν αφορά το δημόσιο τομέα, αλλά μόνο ιδιωτικές εταιρείες.

Για ποιο λόγο? Λόγω των υψηλών παροχών στο δημόσιο?

Οι αρχές υποστήριξαν ότι θα ήταν πάρα πολύ μεγάλο το βάρος για την εθνική οικονομία, δεν θα υπήρχν αρκετά χρήματα στα ταμεία του κράτους και ούτω καθεξής. Βέβαια, τώρα που ο καθένας ξέρει ότι αυτοί οι υπουργοί είχαν συγκεντρώσει/κλέψει δισεκατομμύρια δολάρια και η περιουσία της οικογένειας Μουμπάρακ μπορεί να φθάνει μέχρι και 70 δισ. δολάρια, το επιχείρημα αυτό έχει αποδειχθεί αβάσιμο. Το συγκεκριμένο επιχείρημα χρησιμοποιήθηκε τη στιγμή που χιλιάδες εργαζόμενοι στο δημόσιο τομέα κέρδιζαν μόλις 60 έως 90 λίρες (10 έως 15 δολάρια) το μήνα, συμπεριλαμβανομένων των αγροτών και των τεχνικών που εργάζονται για το κράτος, καθώς και των εργαζομένων π.χ. σε έργα εκχερσώσεων.

Έτσι, αυτό λειτουργεί μόνο αν έχεις ακόμα κάποια πρόσβαση στη γη?

Ναι, ή αν απασχολείσαι και σε άλλη θέση εργασίας. Δεκάδες χιλιάδες σε όλη τη χώρα διαμαρτύρονταν επειδή κέρδιζαν το αντίστοιχο των 150 δολαρίων το μήνα ή και λιγότερο. Από τον Δεκέμβριο του 2006, χιλιάδες εργαζόμενοι απαιτούν μηνιαίο κατώτατο μισθό των 1.200 λιρών (περίπου 200 δολάρια) και εφαρμογή του σε όλους τους τομείς.

Όταν άρχισε η εξέγερση αυτό το κοινωνικο-οικονομικό αίτημα έμεινε κάπως στην άκρη, δυστυχώς. Συνέχισε να είναι λαϊκό αίτημα, αλλά έμεινε σε δεύτερη μοίρα πίσω από τα άμεσα πολιτικά ζητήματα που έβαλε η εξέγερση. Διατυπώθηκε κυρίως από τους ίδιους τους εργατές και από τη νεολαία που ασχολείται

με τα εργασιακά.

Αλλά φυσικά το κύριο αίτημα ήταν η παραίτηση του Μουμπάρακ, η απομάκρυνση των υπουργών του, οι δίκες τους, η διάλυση του κρατικού μηχανισμού Ασφαλείας, η καταπολέμηση της διαφθοράς, κλπ. Τα αιτήματα της εξέγερσης ήταν κυρίως πολιτικά και όχι κοινωνικά και οικονομικά. Και από τότε τα κρατικά ΜΜΕ συνεχώς ασκούν προπαγάνδα γύρω από το συγκεκριμένο θέμα: τώρα δεν είναι ώρα για απεργίες, η επανάσταση κέρδισε και έχει λήξει, επιστρέψτε στην εργασία γιατί αλλιώς πλήττεται η εθνική οικονομία. Έφτασαν ακόμα και στο σημείο να ισχυριστούν ότι οι εργατικές απεργίες είναι μέρος της αντεπανάστασης.

Ακούγεται Οργουελιανό.

Ναι, και αν δεν υπήρχαν οι απεργίες, ο Μουμπάρακ μπορεί να ήταν ακόμα στην εξουσία. Ακόμη και πριν από την επανάσταση, οι εργάτες ήταν το πιο ενεργό και οργανωμένο κομμάτι της κοινωνίας των πολιτών. Ήταν η πιο επιδραστική και ισχυρή δύναμη μεταξύ των κοινωνικών κινημάτων της Αιγύπτου. Τώρα τα κρατικά ΜΜΕ, η προσωρινή κυβέρνηση, και το Ανώτατο Συμβούλιο των Ενόπλων Δυνάμεων ισχυρίζονται ότι οι απεργίες των εργαζομένων είναι μέρος της αντεπανάστασης.

Η “Κομμούνια της Πλατείας Ταχρίρ”

Για να έρθουμε πίσω στην επανάσταση, πώς αυτή οργανώθηκε? Συνεχώς ακούμε ότι τα κόμματα και οι οργανώσεις δεν είχαν μεγάλο συμμετοχή και ότι ήταν “ο λαός” που την οργάνωσε. Υπήρξε ακόμα και συζήτηση για “Κομμούνια τη Πλατείας Ταχρίρ”.

Για την κατανόηση της Κομμούνιας της Πλατείας Ταχρίρ, πρέπει να κοιτάξουμε πίσω στις απεργίες των εργατών και να δούμε πώς οργανώνονταν όταν δεν είχαν καμία πηγή εισοδήματος – οι απεργίες αυτές ενδέχεται να διαρκούν για βδομάδες ή και μήνες. Όταν απεργούν, παίρνουν και τις οικογένειές τους στην κατάληψη των εργοστασίων. Οι οικογένειες αυτές φέρνουν μαζί και αγαθά και έτσι μπορούν να ετοιμάζουν και να εφοδιάζουν με τις απαραίτητες ποσότητες φαγητού τους εργάτες. Τα ίδια πράγματα συνέβησαν και στην Ταχρίρ. Οργανώθηκε με τον ίδιο κοινοτιστικό τρόπο.

Δηλαδή οι οικογένειες των εργατών κοιμούνται στα εργοστάσια?

Κάποιες φορές κοιμούνται στα σπίτια τους, άλλες φορές οι εργάτες τις φέρνουν στον τόπο της διαμαρτυρίας. Και το ίδιο συνέβη και στην Ταχρίρ, έφεραν τις οικογένειές τους, οι οικογένειες μετέφεραν τρόφιμα και ο κόσμος φρόντιζε για τη διανομή τους σε όλους.

Στην Ταχρίρ, τα φαγητά και τα ποτά διανεμόταν σε όλους δωρεάν. Οι άνθρωποι εθελοντικά καθάριζαν τους δρόμους γύρω από την πλατεία, υπήρχε δωρεάν περίθαλψη σε κάποια ιατρεία εγκατεστημένα σε σκηνές. Θυμάμαι έναν Αμερικάνο δημοσιογράφο στην πλατεία, ο οποίος είχε τραυματιστεί από παρακρατικούς, να λέει: Η επανάσταση εδώ μου προσέφερε κάτι το οποίο δεν μπορώ να λάβω στις ΗΠΑ, δηλαδή δωρεάν ιατρική περίθαλψη. Τα τραύματά του θεραπεύτηκαν και κανείς δε ζήτησε χρήματα. Φυσικά, εκείνοι που τραυματίστηκαν σοβαρά, που είχαν τραύματα από σφαίρες, μεταφέρθηκαν σε κανονικά νοσοκομεία. Δεν μπορούσαν να τους περιθάλψουν αυτά υποτυπώδη υπαίθρια ιατρεία.

Άρα λοιπόν, επρόκειτο για μια αυτο-οργανωμένη κομμούνια, αν θέλετε να την ονομάσουμε κομμούνια. Κάποιοι είπαν ότι ήταν ένα είδος Woodstock. Ένα γιορτινό, αυτο-συντηρούμενο σώμα ανθρώπων που είχε κοινές επιδιώξεις. Και αυτή είναι μια πανομοιότυπη κατάσταση με αυτή των απεργιών εργατών.

Χιλιάδες εργατών από όλο την επαρχία του Καΐρου, σχόλαγαν από τις δουλειές τους και συμμετείχαν στις διαδηλώσεις. Επίσης, εργάτες από μακρινές επαρχίες ήρθαν στην πλατεία Ταχρίρ. Ήμεναν μια-δυο μέρες, ή και περισσότερο, και έπειτα επέστρεφαν στη δουλειά. Κάποιες φορές έφερναν μαζί και τις οικογένειές τους. Μετά, στις 8 και 9 Φεβρουαρίου, οι εργάτες εξαπέλυσαν όλο αυτό το μαζικό κύμα απεργιών.

Αυτό μου θυμίζει λίγο την εξέγερση στην Ελλάδα, όπου ειπώθηκε ότι “τα γεγονότα απλά

συνέβησαν μόνα τους”. Δηλαδή, δεν υπήρχε κάποια οργάνωση, για παράδειγμα, της διανομής των τροφίμων, δεν υπήρχαν συνελεύσεις ή άλλες τέτοιες μορφές?

Μορφώματα στις γειτονιές, που ονομάζονταν “λαϊκές επιτροπές”, προέκυψαν από την ανάγκη. Σχηματίστηκαν για να περιφρουρούν και να περιπολούν στις γειτονιές επειδή από την 28η Γενάρη η αστυνομία είχε πτηθεί και εξαφανιστεί από τους δρόμους. Αλλά εκτός αυτού, η αστυνομία απελευθέρωσε και χιλιάδες φυλακισμένους. Υποστηρίζω την απελευθέρωση των φυλακισμένων, αλλά κάποιοι είχαν πολύ βίαιο και εγκληματικό παρελθόν, και εκατοντάδες αν όχι χιλιάδες από αυτούς στην πραγματικότητα οπλίστηκαν από την αστυνομία, η οποία τους είπε: “Πηγαίνετε και επιτεθείτε στον κόσμο, προκαλέστε χάος. Σκοτώστε όποιον θέλετε, καταστρέψτε ό,τι θέλετε.”

Ήταν όλοι αυτοί πληρωμένοι από το κράτος?

Από συνεντεύξεις που πήρα σε οπλισμένους εγκληματίες που συνελήφθησαν στην Ταχρίρ, ξέρω ότι υπήρχαν πολλοί στους οποίους αξιωματούχοι του Υπουργείου Εσωτερικών είχαν υποσχεθεί χρήματα, μέχρι και 5.000 λίρες (πάνω από 830 δολάρια). Φυσικά, πιθανώς δεν πήραν τίποτα, αλλά τους είχαν υποσχεθεί αυτό το ποσό που για τα δεδομένα της Αιγύπτου είναι μια μικρή περιουσία.

Έτσι, οι λαϊκές επιτροπές άρχισαν να οργανώνουν την προστασία των γειτονιών τους, των σπιτιών, των καταστημάτων και γενικά της περιουσίας τους. Το κράτος είχε σχεδόν καταρρεύσει και προσωρινά σταμάτησε να παρέχει υπηρεσίες. Γι' αυτό, οι επιτροπές ανέλαβαν επίσης την πρωτοβουλία για τον καθαρισμό των δρόμων, το βάψιμο των πεζοδρομίων, την αποκομιδή των απορριμάτων, τη ρύθμιση της κυκλοφορίας κλπ. Οι άνθρωποι δεν πληρώνονταν για να τα κάνουν αυτά, ήταν απλά κάτι φυσικό. Συνειδητοποίησαν ότι είναι η δική μας επανάσταση και ότι όταν το κράτος δεν μας βοηθάει, βοηθάμε εμείς τους εαυτούς μας.

Τέτοια αυθόρμητη από-τα-κάτω οργάνωση ήταν επίσης αισθητή στην πλατεία Ταχρίρ, αλλά όχι μόνο εκεί - υπήρχαν πολλές πλατείες Ταχρίρ σε όλη τη χώρα, σε πόλεις όπως Αλεξάνδρεια, Μακάλα, Σουέζ, Μανσούρα, Ελ Αρίς, Assiut, El-Minya κ.ά. Οι άνθρωποι αυτοδιαχειριζόνταν τις κοινωνίες τους. Ήταν πρόθυμοι να ανατρέψουν το κράτος και να το αντικαταστήσουν, με την παροχή τροφίμων και υγειονομικής περίθαλψης, την καθαριότητα, τη ρύθμιση της κυκλοφορίας και ούτω καθεξής. Οι Αιγύπτιοι είχαν μόλις δει ελάχιστο έως καθόλου όφελος προερχόμενο από την κυβέρνηση, μόνο διαφθορά και καταπίεση - πάνω από 680 άτομα σκοτώθηκαν κατά τη διάρκεια της εξέγερσης. [\[10\]](#)

Νέος Πατριωτισμός

Πριν την επανάσταση, οι άνθρωποι ντρέπονταν να αναγνωρίσουν εαυτούς ως Αιγύπτιους, γι' αυτό επέλεξαν αρχικά να προσδιοριστούν ως Μουσουλμάνοι ή Χριστιανοί. Νέοι άνθρωποι στέκονταν στη σειρά έξω από τις πρεσβείες Δυτικών κρατών, προσπαθώντας απεγνωσμένα να εγκαταλείψουν τη χώρα.

Φαίνεται ότι υπάρχει μια αναζωπύρωση του πατριωτισμού μέσα στην επανάσταση, βλέπουμε παντού Αιγυπτιακές σημαίες...

Ναι, υπάρχει μια αναζωπύρωση του Αιγυπτιακού εθνικισμού και αυτό είναι κάτι το οποίο εκτιμώ και την ίδια στιγμή πιστεύω ότι ξεπερνιέται...

Γιατί το εκτιμάς?

Υπάρχει, για παράδειγμα, ένα σύνθημα που εμφανίστηκε με την πτώση του Μουμπάρακ: “Να έχεις ψηλά το κεφάλι, είσαι Αιγύπτιος”. Μέχρι τότε, ήταν κάπως έτσι: Σκύψε το κεφάλι επειδή είσαι Αιγύπτιος, μη βγαίνεις από τη γραμμή, αλλιώς μπορεί να καταλήξεις στη φυλακή. Τώρα οι άνθρωποι λένε: Είναι η χώρα μου, δε φοβάμαι να μιλήσω, μπορώ να ξαναφτιάξω την κοινωνία μου, δεν είναι πια η χώρα του Μουμπάρακ και των διεφθαρμένων επιχειρηματιών υπουργών του. Μ' αυτή την έννοια, αυτός ο πατριωτισμός είναι άξιος εκτίμησης, αλλά φυσικά τα ΜΜΕ τον εξέτρεψαν από αυτό το πλαίσιο,

προσθέτοντάς του ξενοφοβικά στοιχεία.

Κάποια από τα συνθήματα τώρα είναι πράγματι αντιδραστικά, “Η Αίγυπτος πάνω από όλα”, είναι σαν να λες: Αίγυπτος *über alles*. Στην πραγματικότητα είναι πολύ κοντά στο φασισμό, είναι εντελώς εθνικιστικό. Ή αλλιώς: “Είμαστε όλοι Αιγύπτιοι” - ναι, είμαστε, αλλά υπάρχουν πλούσιοι και ισχυροί Αιγύπτιοι οι οποίοι είναι κάτι παραπάνω από σίγουρο ότι θα σε εκμεταλλευτούνε, που μπορεί να σε στείλουν φυλακή και να σε βασανίσουν μέχρι θανάτου αν χρειαστεί, για να υπερασπιστούνε τα συμφέροντά τους.

Αλλά ακριβώς γι' αυτό το λόγο δεν υπάρχει αθώς πατριωτισμός, ο οποίος μετά γίνεται υπερβολικός. Καταλαβαίνω τι εννοείς, αλλά ήταν μια έκφραση του να σηκώνει κάποιος το κεφάλι και να μη τα ανέχεται όλα...

...να ξανακερδίσεις τη χώρα σου...

...ναι, αλλά δεν είναι ο στόχος το “να ξανακερδίσεις τη χώρα σου”, είναι να καταργήσουμε τα κράτη σε παγκόσμια κλίμακα, να καταργήσουμε τα σύνορα...

Σίγουρα. Και αυτό είναι που θα θέλαμε να δούμε εμείς οι αναρχικοί και οι ριζοσπάστες αριστεροί. Αλλά δεν μπορείς να πας από το Α στο Ω με ένα άλμα, σε κάποιες περιπτώσεις πρέπει να ηγηγίνουμε σταδιακά. Και τώρα αυτός ο πατριωτισμός προχωράει πολύ, υπάρχει η ιδέα του “Πρώτα η Αίγυπτος” - και γι' αυτό μην απεργείς, μη σκέφτεσαι τα συμφέροντα της τάξης σου. Αυτό είναι εθνικιστική προπαγάνδα.

Συνεπώς θα έκανες μια διάκριση μεταξύ του εθνικισμού και του όχι-και-τόσο-κακού πατριωτισμού?

Είναι και τα δυο σχεδόν το ίδιο, είναι άσχημα, αλλά υπάρχουν διαφορετικά στάδια άσχημου εθνικισμού. Μπορείς να έχεις έναν εθνικισμό που να λέει: Ξανακέρδισε τη χώρα σου, σήκωσε το κεφάλι. Και μπορείς να έχεις έναν εθνικισμό που λέει: Υπάρχουν ξένα στοιχεία αναμειγμένα στην επανάσταση και τα ξένα ΜΜΕ διασπείρουν ψεύδη.

Τότε υπάρχει η ξενοφοβία. Και τότε είναι ο εθνικισμός για τον εθνικισμό - ας προστατεύσουμε μια συμβολική Αίγυπτο με κόστος τα δικά μας ταξικά συμφέροντα. Αυτό είναι που βρίσκω πιο απογοητευτικό τώρα: Πρώτα η Αίγυπτος, και ας ξεχάσουμε το ταξικό μας συμφέρον. Θα ήθελα να δω ένα τέλος σε όλες αυτές τις σημαίες που κυματίζουν και στο βάψιμο των προσώπων σε χρώμα κόκκινο-άσπρο-μαύρο.

Ας καταλάβουμε ποια είναι τα πραγματικά μας συμφέροντα - τουλάχιστον 40% των Αιγυπτίων ζούνε κάτω από το όριο της φτώχειας και η πλειοψηφία των υπόλοιπων παλεύουν να το περάσουν. Ακόμα και οι επαγγελματίες, βγάζουν περίπου 1000 λίρες (λίγο πάνω από 165 δολάρια) το μήνα, δεν είναι χρήματα αρκετά για να ζήσεις μια οικογένεια. Οπότε δεν είναι ότι η Αίγυπτος έκανε την επανάσταση και όλοι έχουν κοινά συμφέροντα. Υπάρχουν τα συμφέροντα των εργατών και τα συμφέροντα των καπιταλιστών.

Φύλο, Τάξη και Φεμινισμός

Ποιος ήταν ο ρόλος των γυναικών στην εξέγερση και τι αντίκτυπο έχει αυτή στις σχέσεις μεταξύ των φύλων?

Από τις 25 Γενάρη οι γυναίκες έχουν παίξει πολύ σημαντικό ρόλο στην επανάσταση. Είχαν εμφανή παρουσία στις διαδηλώσεις, σε κάποιες περιοχές ίσως αποτελούσαν και πλειοψηφία. Εγώ ήμουν μάρτυρας μόνο των γεγονότων στο Κάιρο και την Αλεξάνδρεια, εκεί οι γυναίκες ήταν μια μεγάλη μειοψηφία, γύρω στο 30-40%, ίσως και παραπάνω. Έβλεπες γυναίκες να έχουν τα μαλλιά τους ακάλυπτα και άλλες να φοράνε μαντίλα. Πήραν μέρος σε όλων των ειδών τις δραστηριότητες - διαδηλώνοντας στην πρώτη γραμμή, καθαρίζοντας δρόμους, βγάζοντας πύρινους λόγους στην Ταχρίρ, παρέχοντας τροφή και ιατρική φροντίδα. Σε επίπεδο γειτονιάς, οι λαϊκές επιτροπές στους δρόμους αποτελούνταν κυρίως από άντρες οι οποίοι είχαν οπλισμό, όπως σπαθιά, μαχαίρια, ρόπαλα και κάποιες φορές κανονικά όπλα. Οι

γυναίκες ετοίμαζαν το φαγητό και άλλες φορές βόμβες μολότωφ για εκείνους που ήταν στο δρόμο. Μερικές γυναίκες και κοπέλες φρουρούσαν επίσης στους δρόμους μαζί με τις λαϊκές επιτροπές.

Αυτό βρίσκεται περισσότερο σε συμφωνία με τους παραδοσιακούς ρόλους των φύλων.

Ναι, αλλά ξεκινώντας από την 28η Γενάρη, όταν οι άνθρωποι κατέλαβαν την πλατεία και κατασκήνωσαν εκεί, οι γυναίκες συμμετείχαν με ένα φυσικό τρόπο στην κατάληψη. Αυτό από μόνο του αμφισβήτησε τα στενά όρια μέσα στα οποία είχε τοποθετήσει η κοινωνία τις γυναίκες και σύμφωνα με τα οποία έπρεπε να μένουν στο σπίτι – είτε στην κουζίνα, είτε στην κρεβατοκάμαρα είτε να φροντίζουν τα παιδιά. Οι γυναίκες αρνήθηκαν αυτά τα όρια, πέρασαν στην πρώτη γραμμή των διαδηλώσεων και των μαχών με την αστυνομία. Κάποιες αντιμετώπισαν ακόμη και οπλισμένους τραμπούκους πετώντας τους πέτρες, και αυτό δεν είναι κάτι το οποίο θα έβλεπες στους δρόμους της Αιγύπτου πριν την επανάσταση. Άρα λοιπόν, αυτή ήταν μια πολύ ριζοσπαστική και απελευθερωτική εμπειρία για τις γυναίκες και τις νεαρές κοπέλες.

Αλλά αυτό δε συνέβη μόνο στην πλατεία Ταχρίρ. Σε κάποιες απεργίες εργοστασίων, οι διαδηλώσεις και οι καταλήψεις στην πραγματικότητα καθοδηγούνταν από γυναίκες. Υπήρξε η ιστορική περίπτωση της Mansoura Espragna Company, μιας υφαντουργικής εταιρείας που προσλαμβάνει κυρίως γυναίκες (σχεδόν όλες αυτές φορούν μαντίλα ή μπούρκα). Κατά τη διάρκεια της κατάληψης του εργοστασίου το 2007, οι άντρες και οι γυναίκες κοιμήθηκαν κάτω από την ίδια στέγη, στο ίδιο μέρος. Σίγουρα τα δωμάτιά τους χωρίστηκαν με κουρτίνες, αλλά πέρα από αυτό, για τους πιο συντηρητικούς ανθρώπους δεν είναι καθόλου αποδεκτό το να κοιμούνται οι γυναίκες έξω από το σπίτι. Κάποιες εργάτριες χώρισαν εξαιτίας αυτού και μερικές αρραβωνιασμένες εκδιώχθηκαν από τους μέλλοντες συζύγους τους. Τελικά όμως, οι εργάτριες έσπασαν αυτό το ταμπού.

Υπήρξαν διαμάχες γύρω από αυτό το ζήτημα μέσα στην εξέγερση, οι πιο συντηρητικοί έλεγαν στις γυναίκες να γυρίσουν στο σπίτι?

Ποτέ δεν άκουσα κάποιον να το λέει, ούτε καν από τα πιο αντιδραστικά κομμάτια της κοινωνίας. Κάποιοι άντρες όμως χρησιμοποιούσαν συντηρητικές, αντιδραστικές και προσβλητικές εκφράσεις – Γιατί δε φοράς μαντίλα? Ποια είναι η θρησκεία σου? Προσεύχεσαι? Τέτοιου είδους απειλές.

Η σεξουαλική εκμετάλλευση ήταν εικονικά απύουσα στην Πλατεία Ταχρίρ. Δυστυχώς είναι υπόγεια, αλλά τώρα οι γυναίκες είναι πιο έτοιμες να αντιδράσουν. Η επανάσταση τις έκανε να γνωρίσουν τα δικαιώματά τους αλλά και τις δυνατότητές τους ως φορείς επαναστατικότητας και όχι να είναι απλά μπτέρες, σύζυγοι, δασκάλες ή παλλακίδες. Οι γυναίκες και οι κοπέλες απέκτησαν δύναμη βγαίνοντας στο δρόμο: ήταν τόσο ενεργές, γενναίες και αποφασισμένες όσο οι άντρες, αν όχι περισσότερο. Έχουμε δει αμέτρητες γυναίκες που είναι πολύ πιο μαχητικές και γενναίες από τους άντρες.

Πώς χωράνε σε αυτή την εικόνα οι επιθέσεις εναντίον της διαδήλωσης των γυναικών στις 8 του Μάρτη?

Η πορεία διαμαρτυρίας τη Διεθνή Ημέρα της Γυναίκας έγινε για ίσα δικαιώματα και ευκαιρίες, και πριν από την επανάσταση ήταν πολύ σπάνιο να δεις κάποια αμιγώς γυναικεία διαδήλωση – για έναν αιώνα η Αίγυπτος είχε δει διαδηλώσεις με γυναίκες και άντρες, αλλά αυτή ήταν σχεδόν αποκλειστικά μια γυναικεία διαδήλωση και ως τέτοια προβόκαρε τα πιο συντηρητικά και αντιδραστικά κομμάτια. Επίσης, πάρα πολλές γυναίκες δεν κάλυπταν τα μαλλιά τους. Αυτό συνέβη αφότου ο Μουμπάρακ εκθρονίστηκε και μια νέα κρατική προπαγάνδα είχε εγκαθιδρυθεί: ότι οι διαδηλώσεις στους δρόμους και οι απεργίες ζημιώνουν τη χώρα. Έτσι οι άνθρωποι έλεγαν: Πρέπει να φωνάξουμε για τα δικαιώματα της Αιγύπτου, όχι για τα δικαιώματα των γυναικών, αυτό είναι δευτερεύον ζήτημα.

Έχω ακούσει τρομακτικές λεπτομέρειες για την κακοποίηση αυτών των γυναικών. Κάποιες λένε, 'είμαστε συνθιτισμένες στην κακοποίηση, αλλά αυτό που μας συνέβη σε αυτή τη διαδήλωση ξεπέρασε κατά πολύ την κακοποίηση'. Υπήρχαν πολλοί άντρες οι οποίοι τις έσερναν, όχι μόνο ένας. Γυναίκες χτυπιόντουσαν. Γυναίκες δημοσιογράφοι, ιδιαίτερα ξένες, ξεφτιλίζονταν. Η Lara Logan του CBS σχεδόν βιάστηκε [\[11\]](#).

Συνεπώς, εκείνη τη μέρα ήταν οι γυναίκες που ζητούσαν τα δικαιώματά τους και η αντιδραστική Αίγυπτος που έλεγε: Όχι, αυτή είναι ακόμα μια κοινωνία που κυριαρχεί ο άντρας. Η επανάσταση τέλειωσε, νικήσαμε, γυρίστε πίσω στο σπίτι.

Αλλά οι γυναίκες έχουν ριζοσπαστικοποιηθεί μετά την επανάσταση και αφού ήταν παρούσες στην Ταχρίρ όπως οι άντρες, πρέπει στη Νέα Αίγυπτο να έχουν τα ίδια δικαιώματα και ελευθερίες μ' αυτούς. Για παράδειγμα, πριν την επανάσταση η Μουσουλμανική Αδελφότητα και άλλες υπερ-συντηρητικές ομάδες υποστήριζαν ότι οι γυναίκες - και οι μη-Μουσουλμάνες - δεν πρέπει να επιτρέπεται να διατελέσουν πρόεδροι της Αιγύπτου. Άλλες συντηρητικές αντιδραστικές ομάδες - ανάμεσα και στους Μουσουλμάνους και στους Χριστιανούς - υποστήριζαν ότι οι γυναίκες δεν πρέπει να γίνονται ούτε δικαστές, γιατί είναι "ασταθείς" ή υπερβολικά συναισθηματικές, κλπ. Μετά την επανάσταση η Μουσουλμανική Αδελφότητα έκανε ένα βήμα πίσω και ανακοίνωσε ότι αποδέχεται έναν Κόπτη Χριστιανό ή μια γυναίκα για πρόεδρο.

Τελικά πώς σχετίζονται το φύλο, η τάξη και ο φεμινισμός? Φαίνεται ότι το ερώτημα για το αν οι γυναίκες μπορούν να γίνουν πρόεδροι ή δικαστές είναι μικρής σημασίας για τις γυναίκες εργάτριες για τις οποίες μιλούσες πριν. Υπάρχουν διαφορετικές ατζέντες ή κυριαρχούν τα κοινά συμφέροντα - αντίθεση στην κλειτοριδεκτομή (FGM) και τη σεξουαλική εκμετάλλευση, κοσμικό σύνταγμα απαλλαγμένο από τον Ισλαμικό νόμο?

Πρώτα απ' όλα, οι ΜΚΟ για τα γυναικεία δικαιώματα είναι κυρίως οργανώσεις της μεσαίας τάξης, που συνήθως δημιουργούνται από δικηγόρους που γνωρίζουν τα δικαιώματά τους καθώς και τις αναντιστοιχίες μεταξύ του εθνικού και του διεθνούς δικαίου. Προωθούν την ισότητα των ευκαιριών και των μισθών για τις γυναίκες. Γιατί στην Αίγυπτο, οι γυναίκες συχνά κερδίζουν λιγότερα χρήματα - ή (σε κάποιες συγκεκριμένες αγροτικές κοινότητες) απολύτως τίποτα - ενώ κάνουν την ίδια δουλειά.

Συμφωνώ ότι οι γυναίκες μπορούν να έχουν διαφορετικά συμφέροντα ανάλογα με την τάξη που ανήκουν, αλλά δεν υπάρχουν επίσης κοινά συμφέροντα, για παράδειγμα η πρόσβαση στο πανεπιστήμιο, ο αγώνας ενάντια στις σεξιστικές προσβολές στο δρόμο, ενάντια στην κλειτοριδεκτομή...

Γύρω στο 60% των Αιγύπτων γυναικών είναι αμόρφωτες, κυρίως στην ύπαιθρο. Και αν δεν έχεις κάποια μόρφωση δεν μπορείς να γνωρίζεις για την καταπάτηση των γυναικείων δικαιωμάτων, όπως είναι η κλειτοριδεκτομή, ή τα δικαιώματά σου ως πολίτης ή ως κοπέλα/γυναίκα. Γι' αυτό νομίζω ότι οι γυναίκες της εργατικής τάξης είναι σε μειονεκτική θέση, ειδικά στην επαρχία, γιατί συχνά δεν ξέρουν τα δικαιώματά τους.

Ένα άλλο πρόβλημα για όλες τις γυναίκες είναι οι πιο ακραίες Ισλαμικές οργανώσεις. Αναφέρονται απειλές σε γυναίκες - όπως μερικές που συνέβησαν τη δεκαετία του '90 - που περιλαμβάνουν επιθέσεις με οξύ σε γυναίκες που δείχνουν τα πόδια τους ή φοράνε κοντές φούστες, μολονότι ακόμα και οι αντιδραστικές οργανώσεις των Σαλαφιστών δήλωσαν ότι δεν εγκρίνουν τέτοιες ενέργειες. Αλλά σε κάθε περίπτωση, αναδύεται μια πατριαρχική και αντιδραστική Ισλαμική οπτική, σύμφωνα με την οποία η θέση της γυναίκας είναι στο σπίτι. Ενάντια σε τέτοιες τάσεις, οι γυναικείες οργανώσεις απαιτούν ένα κοσμικό κράτος. Φυσικά, εγώ θα προτιμούσα να δω μια κοσμική κοινωνία χωρίς κράτος [\[12\]](#).

Ισλαμισμός

Πιστεύεις ότι η Μουσουλμανική Αδελφότητα αποτελεί απειλή? Αναφέρθηκε γενικά ότι δεν έπαιξε ηγετικό ρόλο στην εξέγερση, ότι κράτησε ένα χαμηλό προφίλ, και επίσης φαίνεται ξεκάθαρα ότι υπάρχει μια απόσταση μεταξύ των νεαρών Μουσουλμάνων Αδελφών και των μεγαλύτερων με τη Σαρία.

Καταρχήν, είναι σημαντικό να πω ότι δεν υπάρχει μόνο μια μορφή Ισλαμικού κινήματος. Υπάρχει η Μουσουλμανική Αδελφότητα, που είναι η πιο σημαντική κοινότητα. Έπειτα υπάρχουν και πιο προσανατολισμένες στα εργατικά ζητήματα, όπως το Ισλαμικό Εργατικό Κόμμα, που στοχεύουν

περισσότερο σε ένα συντηρητικό σύστημα κοινωνικής πρόνοιας. Υπάρχει επίσης και μια οργάνωση, η Al-Wasat, που σημαίνει κεντρο-αριστερά, η οποία είναι ένα πιο μετριοπαθές Ισλαμικό κόμμα, με πολιτική παρόμοια με αυτή του κυβερνώντος Κόμματος Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης στην Τουρκία. Και τέλος έχουμε και τους ακραίους Σαλαφιστές, τη Gamat al-Islamya και τη Jihad. Αυτές οι τρεις οργανώσεις είναι υπερ-συντηρητικές και σέρνουν μια ιστορία οργανωμένης βίας και τρόμου.

Πριν από την επανάσταση η Μουσουλμανική Αδελφότητα έλεγε ότι δεν υποστηρίζει την επανάσταση ως μέσο αλλαγής του συστήματος, αυτό αναφερόταν στο πρόγραμμα. Αλλά με την εξέλιξη της εξέγερσης από τις 25 Γενάρη, όντας πολύ ικανοί στο να κινητοποιούν τους υποστηρικτές τους και όντας επίσης εναντίον του καθεστώτος Μουμπάρακ, εμφανίστηκαν στο προσκήνιο. Αυτοί, μαζί και με τους άλλους Ισλαμιστές, σε καμιά περίπτωση δεν ήταν η πλειοψηφία στις διαδηλώσεις. Στην καλύτερη ήταν μια μειοψηφία της τάξης του 30%.

Μαζί με άλλους, οι Μουσουλμάνοι Αδελφοί ήταν πολύ ενεργοί στο να προστατεύουν την Πλατεία Ταχρίρ. Πρέπει να τονιστεί ότι ήταν στην πρώτη γραμμή σε πολλές περιπτώσεις κατά τη διάρκεια της εξέγερσης – ειδικά στη “Μάχη με τις καμήλες” στην Ταχρίρ στις 2 Φλεβάρη [13]. Κάποιοι από αυτούς τραυματίστηκαν θανάσιμα, ήταν πάρα πολύ γενναίοι.

Μετά την απομάκρυνση του Μουμπάρακ, η πολιτική της Αδελφότητας φαίνεται να προσανατολίζεται κυρίως στη δημιουργία πολιτικού κόμματος ή κομμάτων. Απαγορευόταν να το κάνει αυτό υπό το καθεστώς Μουμπάρακ. Έτσι, τώρα εργάζονται για την ίδρυση ενός κόμματος, ακόμα και δύο, λένε άλλοι [14].

Υπάρχουν σχίσματα στους κόλπους της Μουσουλμανικής Αδελότητας. Όχι μόνο ανάμεσα στους νεότερους και τους μεγαλύτερους, αλλά και μεταξύ των συντηρητικών και των υπέρ-συντηρητικών, των πιο ακραίων, των πιο κοινωνικά προσανατολισμένων, των πιο επιχειρηματικά προσανατολισμένων. Ένας αριθμός από αυτούς είναι πολυεκατομμυριούχοι επιχειρηματίες και λόγω του γεγονότος ότι διαθέτουν τόνους χρήματος, μπορούν και σπρίζουν φιλανθρωπικά ιδρύματα, έργα που ανακουφίζουν ανθρώπους, κλινικές, προγράμματα στέγασης... Υπήρξε ένας μεγάλος καταστροφικός σεισμός το 1992 [15]. Η Αδελφότητα μπόρεσε να παρέχει καταφύγιο και στέγη στους ανθρώπους που είχαν χάσει το σπίτι τους, ενώ η κυβέρνηση δεν έδινε τίποτα. Εκτός από αυτό το είδος της πρόνοιας, το προφίλ τους με το σύνθημα “Το Ισλάμ είναι η λύση” σε όλα τα προβλήματα, είναι αρκετά δυνατό σε μια συντηρητική Μουσουλμανική κοινωνία όπως η Αίγυπτος.

Λαμβάνοντας υπ' όψιν την κοινωνική βάση των Μουσουλμάνων Αδελφών, θα ήταν υπεραπλουστευτικό να πούμε ότι είναι ένα μείγμα πλούσιων επιχειρηματιών, ανερχόμενων κοινωνικά επαγγελματιών και εντελώς άπορων ανθρώπων, ενώ έχουν μικρή απήχηση στην εργατική τάξη με μια πιο αυστηρή έννοια?

Η απήχσή τους στους εργάτες είναι περιορισμένη. Αν είμαι ένας συντηρητικός εργάτης, μπορεί να συμφωνήσω ότι “το Ισλάμ είναι η λύση”. Αλλά μετά τι? Μου έχει δώσει αυτό υψηλότερο μισθό, προστατεύει το δικαίωμα στην απεργία, μου προσφέρει ένα συνδικάτο που εκπροσωπεί εμένα και τους συναδέλφους μου? Όχι, είναι μόνο λόγια.

Το ίδιο μπορεί να ειπωθεί για όλες τις Ισλαμικές τάσεις, γιατί πιστεύουν στην κοινωνική ειρήνη και όχι στον ταξικό ανταγωνισμό. Θεωρούν ότι οι τάξεις είναι κάτι φυσικό, ότι είναι απλά ο τρόπος ύπαρξης των κοινωνιών. Μπορούμε μόνο να μειώσουμε την ψαλίδα μεταξύ των τάξεων μέσω της Ισλαμικής φιλανθρωπίας. Δε θα υποστήριζαν ποτέ κάποιο είδος επαναστατικής αλλαγής.

Έτσι, στις συνδικαλιστικές ενώσεις οι Μουσουλμάνοι Αδελφοί δεν είναι δυνατοί, αλλά έχουν δύναμη στα συνδικάτα των επαγγελματιών. Η κυβέρνηση Μουμπάρακ θέσπισε έναν ειδικό νόμο σχετικά με τις εκλογές στα συνδικάτα των επαγγελματιών για να αποδυναμώσει τον έλεγχο της Μουσουλμανικής Αδελφότητας στις συγκεκριμένες ενώσεις.

Άρα πιστεύεις ότι είναι στο παιχνίδι να γίνουν κυβερνόν κόμμα ή να συνεργαστούν με το στρατό?

Δε θεωρώ ότι είναι το πιθανότερο, αλλά είναι δυνατό. Το έχουμε δει το 1979 στο Ιράν, όπου η επανάσταση δεν ήταν Ισλαμική, αλλά την εκμεταλλεύτηκαν επιτυχώς οι Ισλαμιστές. Πάντως η πλειοψηφία στην Αίγυπτο δεν υποστηρίζει τη Μουσουλμανική Αδελφότητα. Είναι απλά μια πολύ καλά οργανωμένη κοινότητα, και διαθέτει εκατομμύρια αν όχι δις. λίρες, τις οποίες μπορεί να επενδύει στη φιλανθρωπία και τη θρησκευτική προπαγάνδα.

Εργάτες, Συνδικάτα και Επανάσταση

Περιμένεις ότι οι απεργίες θα αυξηθούνε τώρα που το παλιό καταπιεστικό καθεστώς αποτελεί παρελθόν?

Ελπίζω ότι οι αγώνες της εργατικής τάξης θα γενικευτούν στο κοντικό και μακάρι και στο πιο μακρινό μέλλον, αλλά την ίδια στιγμή πρέπει να προσέξουμε το Ανώτατο Στρατιωτικό Συμβούλιο (SMC), το οποίο προστατεύει την αντεπανάσταση. Πρόσφατα εξέδωσε ένα διάταγμα το οποίο απειλεί τους απεργούς με φυλάκιση και πρόστιμα μέχρι και μισό εκατομμύριο λίρες (πάνω από 83.000 δολάρια!). Ο στρατός έχει έννομο συμφέρον να προστατεύσει το παλιό καθεστώς.

Ο Tantawi, αρχηγός της στρατιωτικής χούντας, ήταν από το 1991 και για 20 χρόνια ο Υπουργός Άμυνας του Μουμπάρακ. Αυτό ίσως εξηγεί γιατί οι πολίτες (συμπεριλαμβανομένων ακτιβιστών, διαδηλωτών και απεργών εργατών) συλλαμβάνονται και δικάζονται από στρατοδικεία, χωρίς δικαίωμα έφεσης, και συνήθως βασανίζονται κατά τη διάρκεια της διαδικασίας. Ενώ την ίδια στιγμή υπουργοί και μέλη του παλιού καθεστώτος που έχουν συσσωρεύσει δισεκατομμύρια λίρες, περνάνε από ακροαματική διαδικασία πριν τη δίκη, αν δικάσουν τελικά. Και αυτά τη στιγμή που ο Tantawi και το στρατιωτικό του συμβούλιο έχουν αφήσει τον Μουμπάρακ να κάνει διακοπές σε ένα πολυτελές ξενοδοχείο στο Sharm el-Sheikh. Τώρα υπάρχει μια πολύ δυνατή προπαγάνδα ενάντια στις απεργίες. Αλλά απ' ότι βλέπω, οι εργάτες λένε στην κυβέρνηση και τους διοικητές του στρατού να πάνε να γαμηθούνε. Ένα γνωστό σύνθημα είναι: "Μη δικάζετε τους εργάτες, δικάστε τον Μουμπάρακ".

Το θέμα φυσικά δεν είναι μόνο ο Μουμπάρακ. Υπάρχουν ακόμη χιλιάδες μικρών Μουμπάρακ με εξουσία. Οι φοιτητές, για παράδειγμα, διαδηλώνουν ενάντια στους πρυτάνεις που είχαν διοριστεί από το παλιό καθεστώς και παραμένουν ακόμη στα γραφεία τους. Τα κεντρικά του NDP πυρπολήθηκαν και το διεφθαρμένο κόμμα διαλύθηκε, αλλά πολλά στελέχη του εξακολουθούν να βρίσκονται στη θέση τους. Το ίδιο και με την Κρατική Ασφάλεια. Διαλύθηκε, αλλά τα ίδια πρόσωπα, τα οποία ήταν υπεύθυνα για δολοφονίες, παρακολουθήσεις και βασανισμούς, τώρα αποτελούν την Εθνική Ασφάλεια. Αντικατέστησαν απλώς το "κρατική" με το "εθνική", αυτό είναι όλο.

Ποια είναι τα κύρια αιτήματα στις εργατικές διαδηλώσεις και τις απεργίες τώρα?

Τα κύρια αιτήματα είναι συμβάσεις πλήρους απασχόλησης, κατώτατος μισθός των 1.200 λιρών και δικαίωμα δημιουργίας ανεξάρτητων σωματείων. Υπάρχουν πάνω από 22 ανεξάρτητα σωματεία τώρα, τα τέσσερα πρώτα εκ των οποίων έχουν σχηματίσει την Αιγυπτιακή Ομοσπονδία Ανεξάρτητων Σωματείων (EFITU) που αμφισβητεί την επίσημη εργοδοτική ένωση.

Ήδη, στο παρελθόν, υπήρξαν περιπτώσεις εργατών που κατέλαβαν τα εργοστάσια, αφότου οι ιδιοκτήτες - διεφθαρμένοι επιχειρηματίες - είχαν εγκαταλείψει τη χώρα λόγω δικαστικών αποφάσεων. Το 2001 ο πολυεκατομμυριούχος επιχειρηματίας Ramy Lakkah [16] έφυγε από την Αίγυπτο εγκαταλείποντας τα εργοστάσιά του. Το εργατικό δυναμικό μιας από τις επιχειρήσεις του - που παρήγαγε λαμπτήρες και βρισκόταν σε μια βιομηχανική πόλη δορυφόρο στα προάστια του Καΐρου - αυτοδιαχειρίστηκαν το εργοστάσιο από το 2001 ως το 2006. Κατάφεραν να κερδίζουν κανονικό μισθό, ακόμη και να αυξήσουν την παραγωγή.

Στη συνέχεια, είχαμε μια άλλη περίπτωση την περίοδο 2008-2010, πάλι στην ίδια βιομηχανική πόλη 10th of Ramadan, όπου ο ιδιοκτήτης Adel Agha καταδικάστηκε σε μακρά ποινή φυλάκισης με βαρύ χρηματικό πρόστιμο. Έτσι, έφυγε κι αυτός από τη χώρα. Η επιχείρησή του ήταν έντασης κεφαλαίου και οι εργαζόμενοι δεν ήταν σε θέση να τη λειτουργήσουν συνολικά. Όμως μια θυγατρική της, η Οικονομική Εταιρεία Βιομηχανικής Ανάπτυξης, με τρία εργοστάσια εντός της κύριας επιχείρησης (που ονομαζόταν Ahtomseto), προσέφερε τη δυνατότητα της αυτοδιαχείρισης της παραγωγής. Υπάρχουν και άλλα παραδείγματα βραχύβιων πειραμάτων αυτοδιαχείρισης [17].

Συνεπώς, αυτά είναι ριζοσπαστικά παραδείγματα εργαζομένων που παίρνουν την πρωτοβουλία να διευθύνουν οι ίδιοι την παραγωγή, και προσδοκώ ότι αν η επανάσταση ριζοσπαστικοποιηθεί και οι επιχειρηματίες εγκαταλείπουν τη χώρα, οι εργάτες θα είναι σε θέση να καταλάβουν και να διαχειριστούν τα μέσα παραγωγής όπως είδαμε να συμβαίνει στις προαναφερθείσες περιπτώσεις.

Αυτό που είναι επίσης σημαντικό είναι ότι η νέα Αιγυπτιακή Ομοσπονδία Ανεξάρτητων Σωματείων (EFITU) δεν κάνει διάκριση μεταξύ εργατών και υπαλλήλων. Εργαζόμενος είναι κάποιος που δεν κατέχει μέσα παραγωγής και αναγκάζεται να πουλήσει την εργατική του δύναμη για ένα μεροκάματο ή μισθό.

Έτσι λοιπόν, βρισκόμαστε πλέον σε μια νέα εποχή για τους εργαζόμενους στην Αίγυπτο. Κινητοποιούνται σωματεία τόσο εργατών όσο και υπαλλήλων - στο δημόσιο, ιδιωτικό και μαύρο τομέα της οικονομίας. Και αν αυτά τα ανεξάρτητα σωματεία αποδειχθούν τόσο διεφθαρμένα όσο τα προηγούμενα, οι εργαζόμενοι είναι πλέον αρκετά έμπειροι και ξέρουν ότι μπορούν να σχηματίσουν/εκλέξουν πιο δημοκρατικές, διαφανείς και ριζοσπαστικές οργανώσεις. Αισθάνονται δυνατοί, θεωρούν ότι το μέλλον είναι δικό τους. Μπορούν να μετατραπούν από μισθωτοί σκλάβοι σε παραγωγούς και να καθορίσουν τη μοίρα τους με τις δικές τους δυνάμεις.

Αλλά σε αυτή την περίπτωση δε θα χρειάζονταν τα συνδικάτα πλέον, όχι? Φαίνεται φυσικό ότι οι εργαζόμενοι στην Αίγυπτο φτιάχνουν πλέον ανεξάρτητα σωματεία και είναι ίσως ένα θετικό βήμα γι' αυτούς. Αλλά για να ξεπεράσουν την ύπαρξή τους ως μισθωτοί σκλάβοι, για να ξεπεραστεί η σχέση κεφάλαιο, θα πρέπει να καταργήσουν τον εαυτό τους ως τάξη, ως πωλητών της εργατικής δύναμης, και τα συνδικάτα είναι συνδεδεμένα με αυτήν ακριβώς την πώληση της εργατικής δύναμης. Η ιδέα μιας ελεύθερης κοινωνίας διευθυνόμενης από τα συνδικάτα μου φαίνεται παράλογη, από τη στιγμή που σε μια ελεύθερη κοινωνία η μισθωτή εργασία θα καταργηθεί, οπότε δε θα υπάρχει χώρος για συνδικαλισμό.

Θα διαφωνήσω, γιατί όπως είδαμε στην Επανάσταση και τον Εμφύλιο στην Ισπανία, τα συνδικάτα εκεί, ειδικά η CNT-FAI, έπαιξαν πάρα πολύ σημαντικό ρόλο. Δεν ήταν πλέον ο συνδικαλισμός του συμβιβασμού, το ζήτημα ήταν να ξαναλειτουργήσουν οι εργάτες τα εργοστάσια, όχι πια ως μισθωτοί σκλάβοι, αλλά και ως παραγωγοί που μπορούν να καθορίσουν οι ίδιοι την παραγωγή.

Ίσως πολλά χρόνια μετά την επιτυχία της παγκόσμιας σοσιαλιστικής επανάστασης, δε θα υπάρχει ανάγκη για συνδικάτα - σε ένα ανώτερο στάδιο του κομμουνισμού όπου δε θα υπάρχει πλέον κράτος και κεφάλαιο. Όλοι οι άνθρωποι θα γνωρίζουν την κοινωνική αλληλεγγύη και την αλληλοβοήθεια ως φυσικά και ενστικτώδη χαρακτηριστικά. Αλλά για να φτάσουμε σε αυτό το επίπεδο, πιστεύω ότι ο επαναστατικός συνδικαλισμός θα παίξει σημαντικό ρόλο.

Το ζήτημα του συνδικαλισμού είναι αρκετά περίπλοκο. Σε χώρες όπως η Γερμανία, υπάρχουν “ανεξάρτητα” συνδικάτα τα οποία και πάλι είναι αναπόσπαστο μέρος του συστήματος, στην πραγματικότητα χρησιμεύουν στη διασφάλιση της ομαλής λειτουργίας της παραγωγής, ενώ οι πιο δυνατές απεργίες μεταπολεμικά ήταν για παράδειγμα οι άγριες απεργίες της δεκαετίας του 1970, κυρίως από μετανάστες. Την ίδια στιγμή, η κατάσταση στους τομείς όπου τα συνδικάτα είναι αδύναμα δεν είναι κατ' ανάγκη καλύτερη. Αλλά όταν πιάνουμε το ζήτημα της επανάστασης - της αυτοκατάργησης του προλεταριάτου, η οποία σημαίνει και ρήξη με τον υπάρχον καταμερισμό της εργασίας - τα συνδικάτα δεν έχουν κάποιο ρόλο να παίξουν, αφού είναι νομικές μορφές ρύθμισης των ταξικών σχέσεων και γι' αυτό προσδεμένες στη μισθωτή

εργασία και τον νόμο. Υπάρχουν επίσης κείμενα για την Ισπανία τα οποία υποστηρίζουν ότι στην πραγματικότητα υπήρξαν συγκρούσεις μεταξύ των εργατών και των αναρχοσυνδικαλιστών, αφού οι πρώτοι δεν ήθελαν να συνεχίσουν να δουλεύουν.

Συμφωνώ με την Μαρξιστική ανάλυση που λέει ότι τα συνδικάτα βοηθούν στη διαιώνιση του καπιταλισμού με το να διαπραγματεύονται τα ψίχουλα που πέφτουν από το τραπέζι των καπιταλιστών, κάνοντας έτσι την καπιταλιστική εκμετάλλευση πιο ανεκτή για τους εργάτες. Στις περισσότερες περιπτώσεις, τα συνδικάτα συμβιβάζονται και δεν αμφισβητούν το σύστημα.

Αλλά αν κοιτάξουμε στο Wisconsin [18], για παράδειγμα, το κράτος ακόμα φοβάται αυτά τα ρεφορμιστικά συνδικάτα. Αντιλαμβάνεται ότι έχουν ακόμη μεγάλη δύναμη και γι' αυτό προσπαθεί να μειώσει τη δυνατότητά τους για συλλογική διαπραγμάτευση.

Και για να προχωρήσουμε σε μια εντελώς σοσιαλιστική ή κομμουνιστική κοινωνία, πιστεύω ότι πρέπει να κάνουμε μια σειρά από βήματα, είτε πρόκειται για ένα σοβιέτ, ένα εργατικό συμβούλιο ή ένα επαναστατικό συνδικάτο. Καταλαβαίνω την οπτική σας σχετικά με τον καταμερισμό της εργασίας, αλλά από εργατική σκοπιά, δεν είσαι πλέον μισθωτός σκλάβος. Είσαι συνιδιοκτήτης, συν-διανομέας, κάποιος που συν-αποφασίζει, όταν αυτοδιαχειρίζονται όλοι συλλογικά το εργοστάσιο. Αλλά όχι μόνο για την αυτοδιαχείριση του δικού σου εργοστασίου, αλλά για τη συλλογική αυτοδιαχείριση της ελεύθερης κοινωνίας συνολικά.

... Αλλά αυτό αφήνει όλο το πλαίσιο άθικτο, πάλι είσαι ένας εργάτης στο εργοστάσιο που κατέχεις, ενώ το θέμα είναι να απαλλαγούμε από την έννοια της ιδιοκτησίας εντελώς. Δεν ξέρω πώς μπορεί να γίνει αυτό, αλλά νομίζω ότι έχουμε αρκετή ιστορική εμπειρία πάνω στην αυτοδιαχείριση ως αδιέξοδο που δεν έρχεται σε ρήξη με τη λογική της εμπορευματικής παραγωγής, της ανταλλακτικής αξίας και του χρήματος. Η Ζαποπ στην Αργεντινή για παράδειγμα, είναι μια πολύ ενδιαφέρουσα εμπειρία, αλλά στο τέλος της ημέρας πρέπει να πουλάνε τα προϊόντα τους στην αγορά και το γεγονός αυτό καθορίζει και τις συνθήκες εντός της επιχείρησης.

Μικρές βελτιώσεις, αλλά το σύστημα παραμένει άθικτο? Ναι. Συμφωνούμε ότι θέλουμε η μισθωτή σκλαβιά, η ατομική ιδιοκτησία και ο υπάρχων καταμερισμός της εργασίας να καταργηθούν μια για πάντα. Αλλά αυτό χρειάζεται πολλή δουλειά, απαιτεί μια συνολική ανοικοδόμηση της κοινωνίας. Και γι' αυτό πιστεύω ότι τα συνδικάτα έχουν τόσο σημαντικό ρόλο να διαδραματίσουν.

Στην περίπτωση της Αιγύπτου, είχαμε μόνο συνδικάτα ελεγχόμενα από το κράτος από το 1957. Η χώρα έχει προχωρήσει ένα βήμα προς τα εμπρός με τη δημιουργία ανεξάρτητων συνδικάτων και ομοσπονδιών, ακόμα κι αν (προσωρινά) αφήνουν τη μισθωτή σκλαβιά, τον καπιταλισμό και το κράτος ανέπαφα. Και αυτό γιατί ο ανεξάρτητος συνδικαλισμός αυξάνει τη συνειδητοποίηση από πλευράς των εργαζομένων της θέσης τους στην κοινωνία - ότι δεν υπάρχουν απλά για να τους εκμεταλλεύονται και να τους πετάνε όποτε θέλουν.

Πρέπει να ξεκινήσουμε από κάπου στην Αίγυπτο. Πιστεύω ότι με αυτό το ανεξάρτητο συνδικαλιστικό κίνημα, θα έχουμε πιο ριζοσπαστικές οργανώσεις, που θα αρχίσουν να αμφισβητούν την ιεραρχία της επιχείρησης και τη συνολική δομή της κοινωνίας. Πιστεύω - ελπίζω - ότι αυτό θα οδηγήσει σε κοινωνική αναταραχή και αυτή με τη σειρά της στην κοινωνική επανάσταση - και τελικά στο να πάρουν οι εργάτες στα χέρια τους τα μέσα παραγωγής. Φυσικά αυτό συνεπάγεται την κατάργηση ορισμένων βιομηχανιών, όπως η στρατιωτική βιομηχανία και την πλήρη αναδιοργάνωση της παραγωγής σύμφωνα με τις πραγματικές ανάγκες και τις προσδοκίες μιας ελεύθερης, αταξικής, ακρατικής και ισότιμης κοινωνίας.

* Τη συνέντευξη πήρανε δυο φίλες και φίλοι της αταξικής κοινωνίας στο Κάιρο, την άνοιξη του 2011. Μπορεί να βρεθεί στο <http://kosmoprolet.org/node/58>. Μετάφραση: ρενέ (lescaphandrier@espiv.net)

Σημειώσεις της Μετάφρασης

[1] Επίσημη Αιγυπτιακή αργία που καθιερώθηκε το 2009 από τον Μουμπάρακ. Η μέρα είναι αφιερωμένη στα 50 θύματα της αιγυπτιακής αστυνομίας από βρετανικές δυνάμεις, στις 25 Ιανουαρίου 1952 στην πόλη Ισμαηλία της διώρυγας του Σουέζ. Η αιματηρή εκείνη μέρα αποτέλεσε την αρχή των γεγονότων που θα οδηγούσαν στη 2η Αιγυπτιακή Επανάσταση της 23ης Ιουλίου 1952, την ανατροπή του βασιλιά Φαρούκ από το κίνημα των Ελεύθερων Αξιωματικών και την εγκαθίδρυση του Νασσερικού καθεστώτος.

[2] Η εξέγερση που ξέσπασε στην Τυνησία από τις 18 Δεκεμβρίου 2010 με αφορμή την αυτοπυρπόληση του μικροπωλητή Mohamed Bouazizi, είχε ήδη οδηγήσει στην παραίτηση του προέδρου Ben Ali στις 14 Γενάρη, μετά από 23 χρόνια στην εξουσία.

[3] Η Μαχάλα Ελ Κούμπρα είναι βιομηχανική πόλη 500.000 κατοίκων στο Δέλτα του Νείλου, 100 χιλιόμετρα βόρεια του Καΐρου, σημαντική στην πρόσφατη ιστορία των εργατικών αγώνων της χώρας. Είναι έδρα της μεγαλύτερης βιομηχανίας κλωστοϋφαντουργίας, της κρατικής Misr (γνωστής και ως El-Ghazl), που απασχολεί περίπου 25.000 εργάτες και εργάτριες. Μια σειρά σημαντικών αγώνων είχε δοθεί πριν την Επανάσταση στο εργοστάσιο: το Δεκέμβρη του 2006, 3000 εργάτριες ενδυμάτων ξεκίνησαν απεργία για ζητήματα γύρω από το μισθό και το βιοτικό επίπεδο, με σύνθημα “Οι γυναίκες είναι εδώ. Οι άντρες πού είναι?”. 20.000 εργάτες, μαθητές και φοιτητές ενίσχυσαν την απεργία και αντιμετώπισαν επιτυχημένα την προσπάθεια καταστολής από την αστυνομία, μια νίκη που γέννησε ένα κύμα απεργιών και διαδηλώσεων σε πολλούς οικονομικούς τομείς τους επόμενους μήνες (δημόσιοι υπάλληλοι, εργαζόμενοι στις συγκοινωνίες, εργάτες της τσιμεντοβιομηχανίας, της καθαριότητας, αλιεργάτες κ.ά.). Το Σεπτέμβρη του 2007 και ενώ οι τιμές των τροφίμων παρουσίαζαν συνεχόμενη άυσηση, έγινε νέα απεργία στο εργοστάσιο για την αύξηση του μεριδίου του μισθού στα κέρδη της επιχείρησης αλλά και εναντίον της διεύθυνσης και της τοπικής (καθεστωτικής) συνδικαλιστικής ένωσης, η οποία αντιμετώπισε ξανά την καταστολή. Η συνέχεια δόθηκε την άνοιξη του 2008, όταν εργάτες του Misr και άλλοι κάτοικοι της Μαχάλα κατέβηκαν στη μεγαλύτερη αντικυβερνητική διαδήλωση εναντίον του Μουμπάρακ, απαιτώντας αύξηση του κατώτατου μισθού. Ακολούθησαν προσπάθειες απεργίας από άλλους επαγγελματικούς κλάδους, οι οποίες εμποδίστηκαν από τη συνδικαλιστική αστυνομία της κυβέρνησης. Τον Απρίλη, η σχεδιασμένη για τις 6 του μήνα απεργία στην κρατική κλωστοϋφαντουργία, καταστάλθηκε ως παράνομη από την αστυνομία, η οποία απέκλεισε την πόλη και κατέλαβε τις εγκαταστάσεις του εργοστασίου. Σαν απάντηση, ξεσπάσαν για δυο μέρες ταραχές από χιλιάδες εργατών και άλλων φτωχών στρωμάτων της πόλης, οι οποίες αντιμετωπίστηκαν με πλαστικές σφαίρες, δακρυγόνα, συλλήψεις και τελικά άφησαν τουλάχιστον 2 νεκρούς διαδηλωτές. Στη διάδοση της απεργίας μέσω των κοινωνικών δικτύων συνέβαλλε, το “Κίνημα 6 Απρίλη”, μια ομάδα νέων που από εκείνη τη στιγμή και μέχρι και την Επανάσταση αντιμετώπισε διώξεις από το καθεστώς. Το Σεπτέμβρη του 2009, 1500 εργάτες απήργησαν για δεδουλευμένα που δε τους είχαν καταβληθεί, κρατώντας ομήρους μέλη της διοίκησης. Οι απεργίες στη Μαχάλα δε σταμάτησαν ούτε μετά την Επανάσταση και την απαγόρευσή τους από την προσωρινή Στρατιωτική Κυβέρνηση. Στις 16 Φεβρουαρίου 2011, μια ακόμη απεργία οδήγησε στην απόλυση του διευθυντή και σε αύξηση του μισθού, για να συνεχίσουν ξανά τον Ιούλιο του 2012, αυτή τη φορά υπό την κυβέρνηση της Μουσουλμανικής Αδελφότητας, με 10ήμερη απεργία. Στις 7 Δεκέμβρη 2012, μετά από γενικευμένες συγκρούσεις με την αστυνομία, εργάτες και φοιτητές κατέλαβαν κυβερνητικά κτίρια, κατέστρεψαν τις σιδηροδρομικές γραμμές και ανακήρυξαν την πόλη αυτόνομη από το καθεστώς της Αδελφότητας και διοικούμενη από ένα τοπικό ‘Επαναστατικό Συμβούλιο’. (Για τους εργατικούς αγώνες στην κλωστοϋφαντουργία της Μαχάλα, υπάρχει το ντοκιμαντέρ του Al Jazeera “Revolution Through Arab Eyes - The Factory”).

[4] Η ETUF ήταν από το 1957 μέχρι τις 30 Ιανουαρίου του 2011 η μοναδική και πλήρως ελεγχόμενη από το κράτος Γενική Συνομοσπονδία Εργαζομένων της Αιγύπτου, οπότε και αμφισβητήθηκε υπό την πίεση της Επανάστασης από την Αιγυπτιακή Ομοσπονδία Ανεξάρτητων Σωματείων (EFITU). Η ETUF εκροσωπούσε 2.5 εκατομμύρια εργαζόμενους από 23 συνδικαλιστικές ενώσεις.

[5] Βιομηχανικές πόλεις κοντά στην Αλεξάνδρεια και το Κάιρο αντίστοιχα.

[6] Το 1947, η απεργία των εργατών του Misr για καθιέρωση 8ωρης εργασίας και εναντίον των αυστηρών πειθαρχικών ποινών χτυπήθηκε από τεθωρακισμένα οχήματα με αποτέλεσμα 3 νεκρούς και 17 τραυματίες. Οι απεργίες συνεχίστηκαν, κερδίζοντας το 8ωρο το 1948 για να κατασταλούν ξανά από το στρατό του Νάσερ το 1952.

[7] Ο επίσημος δείκτης για την ανεργία το 2010 ήταν 9%. Το 2013, δυο χρόνια μετά την εξέγερση, η ανεργία έχει ξεπεράσει το 13%.

[8] Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία, το 33% του ενεργού πληθυσμού ασχολείται με τη γεωργία, το 17% εργάζονται στη βιομηχανία και το 50% στις υπηρεσίες (κυρίως στον τουρισμό). Εδώ ο J.Charbel μπορεί να αναφέρεται γενικά και στη μη-επισήμως καταγεγραμμένη εργασία, όπως πχ. αγροτικές εργασίες των γυναικών στην ύπαιθρο. Γεγονός πάντως είναι πως η συμβολή του αγροτικού τομέα στο ΑΕΠ έχει μειωθεί από το 50% τη δεκαετία του '70 σε περίπου 5% τώρα.

[9] Το Εθνικό Δημοκρατικό Κόμμα δημιουργήθηκε το 1978 υπό την προεδρία του A.Sadat, από την κεντρικά πτέρυγα της Αραβικής Σοσιαλιστικής Ένωσης (ASU), κόμματος που είχε ιδρύσει ο Νάσερ το 1962. Μετά τη δολοφονία του Sadat, πρόεδρος του NDP και της Αιγύπτου έγινε ως το 2011 ο Μουμπάρακ.

[10] Για την αυτοοργάνωση στην Αίγυπτο, υπάρχει στα ελληνικά το κείμενο “Μια ανταπόκριση από Αίγυπτο, τους αγώνες και την αυτοδιεύθυνση στο Port Said – InfoAut, 27/2/2013” στο <http://rioters.espivblogs.net/2013/03/04/%CE%BC%CE%B9%CE%B1-%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%B1%CF%80%CF%8C%CE%BA%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%B7-%CE%B1%CF%80%CF%8C-%CE%B1%CE%AF%CE%B3%CF%85%CF%80%CF%84%CE%BF-%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%82-%CE%B1%CE%B3%CF%8E%CE%BD/>

[11] Στις 8 Φεβρουαρίου 2011, η δημοσιογράφος του αμερικάνικου δικτύου CBS Lara Logan, δέχτηκε επίθεση από εκατοντάδες άνδρες ενώ κάλυπτε τα γεγονότα στην πλατεία Ταχρίρ. Τη βοήθησαν να αντιμετωπίσει την επίθεση γυναίκες και άλλοι άντρες που κατασκήνωναν στην πλατεία και τελικά επενέβησαν στρατιώτες που την απομάκρυναν από το σημείο.

[12] Παρά την απαγόρευσή της το 2007-2008, μετά το θάνατο δυο κοριτσιών κατά την εγχείρηση, η κλειτοριδεκτομή αποτελεί ακόμη γεγονός που υποστηρίζεται από τους Ισλαμιστές και αφορά κυρίως τα κορίτσια των φτωχότερων στρωμάτων και των οικογενειών της υπαίθρου. Αναφορές κάνουν λόγο για λεωφορεία-κλινικές που στέλνει η Μουσουλμανική Αδελφότητα σε χωριά προσφέροντας δωρεάν κλειτοριδεκτομή. Επίσης, κατά τη διάρκεια της μεταβατικής κυβέρνησης του Στρατιωτικού Συμβουλίου, έγιναν υποχρεωτικά “τεστ αγνότητας” σε Αιγύπτιες. Τελευταίο θύμα ήταν στις αρχές Ιούνη του 2013 ένα 13χρονο κορίτσι, το οποίο έχασε τη ζωή του κατά την επέμβαση κλειτοριδεκτομής σε ένα χωριό βόρεια του Καΐρου.

[13] Ως “Μάχη με τις καμήλες” έγινε γνωστή η συντονισμένη επίθεση οπαδών του Μουμπάρακ και πληρωμένων δολοφόνων (“*baltagiyya*”) στους διαδηλωτές της πλατείας Ταχρίρ στις 2 Φεβρουαρίου. Οι καθεστωτικοί εφόρμησαν με άλογα και καμήλες ενάντια στο πλήθος, ενώ άλλοι πετούσαν μολότωφ και πέτρες από ταράτσες. Κάποιοι είχαν λάβει από 50 μέχρι και 500 λίρες για την επίθεση, ενώ αν κατάφερναν να διαλύσουν το πλήθος το ποσό θα έφτανε τις 5000 λίρες. Τελικά οι διαδηλωτές αντιστάθηκαν και παρέμειναν στην πλατεία μετά από πολύωρες συγκρούσεις, ενώ ο αριθμός των θυμάτων έφτασε τους 11 νεκρούς και εκατοντάδες τραυματίες.

[14] Τελικά η Μουσουλμανική Αδελφότητα ίδρυσε το Κόμμα Ελευθερίας και Δικαιοσύνης (FJP), το οποίο κέρδισε με 47% τις εκλογές του Νοέμβρη 2011- Γενάρη 2012, εκλέγοντας πρόεδρο της Αιγύπτου τον Μόρσι, ο οποίος ανέλαβε καθήκοντα στις 30 Ιουνίου. Στη δεύτερη θέση βρέθηκε με 28% το νεοϊδρυθέν κόμμα Al Nour (“Το Φως”) των υπερ-συντηρητικών Σαλαφιστών.

[15] Στις 12 Οκτωβρίου 1992, καταστροφικός σεισμός 5,8 ρίχτερ με επίκεντρο 30 χλμ νότια του Καΐρου

προκάλεσε το θάνατο 545 ανθρώπων, ενώ τραυμάτισε και άφησε άστεγους χιλιάδες.

[16] Ο μεγιστάνας Ramy Lakah είναι πρόεδρος του φιλελεύθερου Κόμματος Αλλαγής και Ανάπτυξης, το οποίο ίδρυσε το 2009 μαζί με τον ανηψιό του πρώην προέδρου Sadat, και απέσπασε το 2% των ψήφων στις τελευταίες εκλογές.

[17] Για μια πιο αναλυτική παρουσίαση της περίπτωσης της Ahmoseto, δες το άρθρο του J.Charbel <http://libcom.org/news/10th-ramadan-textile-workers-self-manage-factory-30082009> . Επίσης, στην ίδια πόλη 10th of Ramadan (πόλη δίπλα στο Κάιρο), υπάρχει άλλη μια περίπτωση εργατικού ελέγχου, με τους εργάτες της Kouta Steel να προσπαθούν να θέσουν ξανά σε λειτουργία το εργοστάσιο αλουμινίου που άφησε ο ιδιοκτήτης. Η υπόθεση έγινε γνωστή στην Ελλάδα μετά το μήνυμα συμπαράστασης που έστειλαν στη Βιο.Με. οι εργάτες της Kouta Steel, στα ελληνικά https://athens.indymedia.org/front.php3?lang=el&article_id=1458503.

[18] Για τις απεργίες, τις διαδηλώσεις και την κατάληψη του κυβερνείου στην πρωτεύουσα Madison του Wisconsin το Φεβρουάριο του 2011, δες <http://rioters.espiblogs.net/2011/03/11/modestoanarcho/>.